

KPNV

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností
(Plán interpretace a řízení návštěvnosti)

CHKO Žďárské vrchy

1 – Analytická část

Zadavatel: AOPK ČR
číslo smlouvy 12226/SOVV/19

Zpracovatel: Ing. Ladislav Ptáček, Jana Urbančíková
SIMID – Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s.
www.dobrainterpretace.cz
2019 – 2020

O dokumentu

Zadavatel dokumentu:

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, organizační složka státu (dále AOPK ČR)
Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11 – Chodov
zastoupena: regionálním pracovištěm Správa CHKO Žďárské vrchy

KPNV vznikala formou interpretačního plánování na základě metodiky AOPK ČR (Metodický list 34.1).

Tento dokument je určen jako podkladový materiál pro interpretaci a řízení návštěvnosti na území CHKO Žďárské vrchy.

KPNV – Koncepti práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Žďárské vrchy **obsahově tvoří:**

- **Interpretační plán CHKO Žďárské vrchy** (pro celé území CHKO)
Analytická, Plánovací, Aplikační část
- **Limity využití území návštěvníky** (popisy ploch jsou součástí Plánovací části viz výše)
- **Interpretační plán DP Žďárské vrchy** (plán pro návštěvnické středisko CHKO)

Interpretační plán DP byl v případě ŽV vytvořen již dříve, před vznikem této KPNV, protože byl nutnou podmínkou pro přípravu a realizaci DP. **Tato KPNV je svým obsahem aktuálnější a její obsah je pro další práci DP ŽV určující** – s existencí a činností DP proto pracuje i viz výše Plánovací a Aplikační část KPNV. Limity využití návštěvnosti budou důležitou součástí práce DP ŽV.

Ke zpracování této KPNV svými znalostmi, zkušenostmi a doporučeními přispěli pracovníci AOPK ČR, RP Správa CHKO Žďárské vrchy, místní znalci, zástupci veřejné správy, neziskových organizací i podnikatelských subjektů. Osobní setkání, rozhovory a terénní pochůzky byly zdrojem klíčových informací, které významně ovlivnily obsah dokumentu.

Děkujeme všem, kdo jste věnovali svůj čas, energii a znalosti ve prospěch kvalitní interpretace ve Žďárských vrších.

zpracovatelé

Seznam použitých zkratek

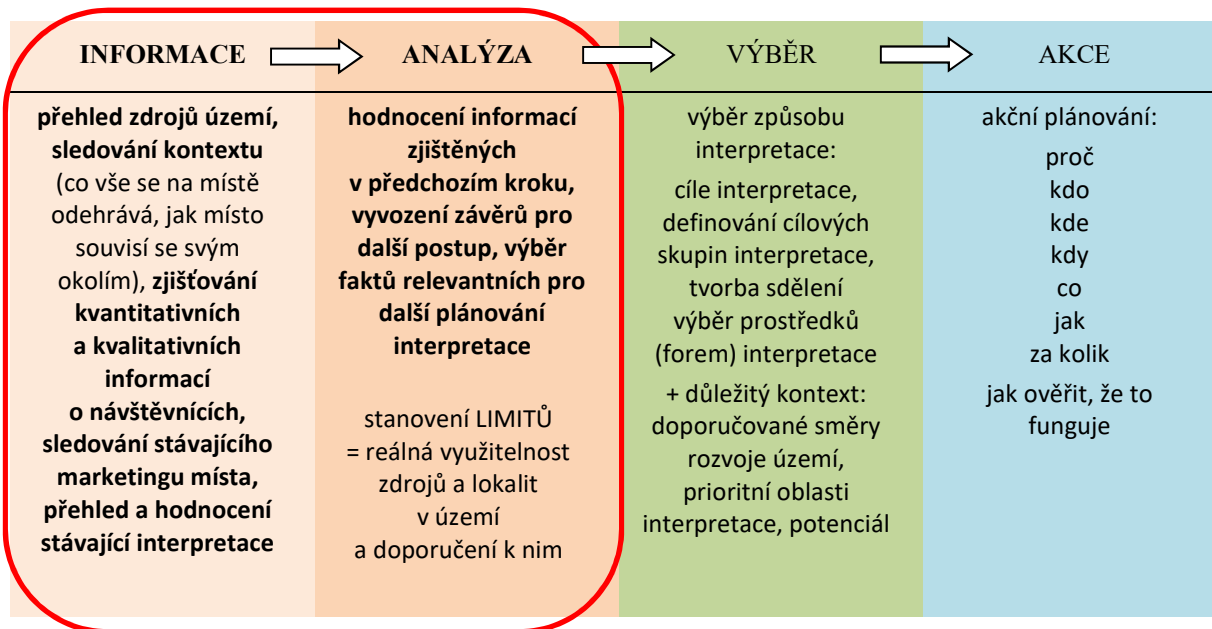
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CR	cestovní ruch
ČEMBA	Česká Mountainbiková Asociace
ČGS	Česká geologická služba
ČHS	Český horolezecký svaz
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
DM	destinační management
DMO	destinační managementová oblast
DP (ŽV)	návštěvnické středisko CHKO, tzv. Dům přírody (Žďárských vrchů)
EVL	evropsky významná lokalita
EVVO	environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
FB	facebook
CHKO	chráněná krajinná oblast (případně přímo CHKO Žďárské vrchy)
CHOPAV	chráněná oblast přirozené akumulace vod
IP	interpretační plán
JAK	jednotný architektonický koncept
KČT	Klub českých turistů
KPNV	koncepte práce s návštěvnickou veřejností (případně KPNV v CHKO Žďárské vrchy, tj. tento dokument, AOPK ČR 2019/2020)
LČR	Lesy České republiky, s. p.
MAS	místní akční skupina
MZCHÚ	maloplošné zvláště chráněné území
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPP/PP	národní přírodní památka /přírodní památka
NPR/PR	národní přírodní rezervace /přírodní rezervace
NS	naučná stezka
OP	ochrana přírody a krajiny
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
PAK	Pardubický kraj
PPCHKO	Plán péče o CHKO Žďárské vrchy
RP	regionální pracoviště (zde RP Správa CHKO Žďárské vrchy)
SEV	středisko ekologické výchovy
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti (celá zkratka AOPK ČR, RP SCHKO Žďárské vrchy)
TIC	turistické informační centrum
VYS	Kraj Vysočina
ZCHD	zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů
ZOPK	zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
ŽH	Železné hory
ŽV	Žďárské vrchy

Obsah

O dokumentu	2
Seznam použitých zkratk	3
KPNV CHKO Žďárské vrchy – Analytická část	5
Základní informace o interpretovaném území	6
Stručná charakteristika území	6
Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy – základní informace, předměty ochrany	6
Zdroje interpretace	10
Historický vývoj území	14
Zájmy a zájmové skupiny v území	15
Stávající péče o území	19
Analýza návštěvnosti	23
Vývoj návštěvnosti	23
Charakteristika návštěvníků	25
Průzkum současné situace	35
Přehled návštěvnické infrastruktury	35
Lokalizace a rozsah služeb	43
Chybějící služby v území	44
Vnější obraz území	45
Nejčastěji se opakující a nejvýraznější témata v prezentaci Žďárských vrchů	45
Celkový dojem vzhledem k péči o území	45
Očekávání, které v návštěvnicích současná prezentace vytváří	45
Co na základě vytvářeného očekávání chtějí návštěvníci vidět	45
Internetové zdroje	45
Tištěné materiály	46
Souhrnné hodnocení informačních kanálů o Žďárských vrších	47
Přehled stávající interpretace	48
Stezky v majetku AOPK ČR	48
Naučné stezky jiných zřizovatelů tematicky související s CHKO	51
Panely u MZCHÚ	57
Expozice	58
Další prohlídkové objekty a lokality	60

KPNV CHKO Žďárské vrchy – Analytická část

Analytická část jako fáze v celém procesu interpretačního plánování:

ANALYTICKÁ

PLÁNOVACÍ

APLIKAČNÍ

Cílem Analytické části je získání základního přehledu o potenciálu území, včetně důležitých omezení – limitujících faktorů. Jde o vstupní informace pro navazující části dokumentu. Z tohoto přehledu je pak možné vycházet v Plánovací a v Aplikační části KPNV při navrhování klíčových sdělení, stanovení prioritních cílových skupin a prostředků interpretace, kterými by bylo vhodné tato sdělení návštěvníkům předat, směrů rozvoje i konkrétních opatření.

Základní informace o interpretovaném území

Stručná charakteristika území

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy se nachází zejména v kraji Vysočina (okresy Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod), ale zasahuje také na území Pardubického kraje (okresy Chrudim a Svitavy). Svou rozlohou **709 km²** patří k větším CHKO v ČR.

Území je známé díky harmonické členité kulturní krajině s velkým podílem lesů, s mozaikou kamenitých polí, květnatých luk, rybníků, rašelinišť a obcí s příklady původní lidové architektury. Zahrnuje kulturní památky, z nichž nejvýznamnější je Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, zapsaný na seznam UNESCO. Milovníkům sportu známá Vysočina Aréna v Novém Městě na Moravě bývá dějištěm světového poháru v biatlonu a závodů horských kol.

Celé území CHKO je od roku 1978 chráněno jako **oblast přirozené akumulace vod** (CHOPAV) a nachází se na rozhraní dvou evropských úmoří – Severního a Černého moře.

Regionem prochází silnice I. třídy č. 19 (Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice pod Pernštejnem, č. 37 (Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou) a č. 34 (Ždírec nad Doubravou – Hlinsko – Polička). Dálnice D1 probíhá jižně od území CHKO ve vzdálenosti cca 15 km. Území protíná několik železničních tratí a je celkově dopravně dobře dostupné: **do 1 hodiny je území dostupné pro více než 1 milion obyvatel** z Jihomoravského, Pardubického, Královéhradeckého, Středočeského kraje a Kraje Vysočina, **do 2 hodin pak pro cca 2,5 milionu, čtvrtinu celé populace ČR**.

Návštěvnost území je spíše rozptýlená do více míst, než aby se soustřeďovala na několik výrazných lokalit, snad s výjimkou zmíněné Vysočina Arény v termínech pořádání významných mezinárodních soutěží. *Podrobná charakteristika území viz Plán péče o CHKO Žďárské vrchy.*

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy – základní informace, předměty ochrany

CHKO zahrnuje zcela nebo částečně území **85 obcí**, které leží **na území 2 krajů**, Pardubického kraje a kraje Vysočina. Při celkovém počtu cca 80 000 obyvatel je lidnatost území přibližně 112 obyvatel na 1km² (průměr ČR je 133 ob/km²).

K jednomu z typických znaků CHKO Žďárské vrchy patří **relativně nízká dopravní infrastruktura a malá fragmentace krajiny** způsobená sítí dopravních komunikací.

Lesy pokrývají přibližně **48%** celkové plochy CHKO. Nacházejí se zejména v centrální části. **45%** připadá na **zemědělskou půdu** (z toho orná půda 44%, louky a pastviny 49%, výměra sadů a jiných ploch je velmi malá – cca 7%). I když je v CHKO zhruba 600 rybníků, **vodní plochy** zaujímají jen zhruba **2%** rozlohy zdejší krajiny. Zbytek připadá na **zastavěné plochy a ostatní plochy 5%** (lidská sídla, komunikace, průmyslové a sportovní areály atd.).

Statut velkoplošného chráněného území (CHKO) mají Žďárské vrchy od roku 1970.

Na území CHKO se (k 2020) nachází celkem **50 maloplošných zvláště chráněných území**, z toho:

- **4 národní přírodní rezervace** (Ransko, Dářko, Radostínské rašeliniště, Žákova hora),
- **10 přírodních rezervací** (Volákův kopec, Damašek, Čtyři palice, Řeka, Štíří důl, Ranská jezírka, Meandry Svatky u Milov, Branty, Pod Kamenným vrchem, Olšina u Skleného)

- **36 přírodních památek** (Trhovokamenické rybníky, Ratajské rybníky, Les na dolíku, Bahna, Bučina – Spálený kopec, Louky v Jeníkově, U Tučkovy hájenky, Utopenec, Návesník, Zlámanec, Zkamenělý zámek, Rybenské Perničky, Suché kopce, Milovské Perničky, Bílá skála, Devět skal, Černá skála, Lisovská skála, Tisůvka, Malinská skála, Drátenická skála, Světnovské údolí, Prosička, Štarkov, Brožova skála, Sklenské louky, Pasecká skála, Mlýnský potok a Uhlířky, Louky u Černého lesa, Peperek, Vlčí kámen, Pernovka, Vávrova skála, Rozštípená skála, Díly u Lhotky, U Bezděkova).

Některé lokality na území CHKO jsou zařazeny mezi EVL, tzv. **evropsky významné lokality** podle směrnice Rady Evropy o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (**Natura 2000**):

- **21 lokalit** (Babínský rybník, Borová u Poličky, Dářská rašeliniště, Dívka, Doubravniček, Chotáry, Louky u Černého lesa, Louky v Jeníkově, Niva Fryšávky, Pod Kamenným vrchem, Ranská jezírka, Ransko, Ratajské rybníky, Staviště, Suché kopce, Štíří důl – Řeka, Údolí Chrudimky, Údolí Svatky u Krásného, Vetelské rybníky, Žákova hora, Žďár nad Sázavou - garáže)

Na území CHKO se vyskytuje řada stromů zvláštních svým tvarem, věkem, estetickou hodnotou, místem, kde rostou či souvislostí s historickými událostmi. Některé byly vyhlášeny jako památné:

- **38 památných stromů** (z toho 33 samostatných stromů, 2 skupiny a 3 aleje).

Z hlediska interpretace je dále důležitá:

- **hodnota území jako významné pramenné oblasti a kvalitního zdroje pitné vody**

Přímo v CHKO se nacházejí 2 vodárenské nádrže: Hamry a Staviště + velké množství veřejných vodních zdrojů místního významu. Území je pramennou oblastí řek Sázavy, Svatky, Chrudimky, Doubravy a Oslavy. Od roku 1978 je vyhlášeno i tzv. chráněnou oblastí přirozené akumulace vod (**CHOPAV**) **Žďárské vrchy**.

- **geologická a geomorfologická hodnota území**

V CHKO jsou to především skalní útvary a na ně navazující jevy – projevy mrazového zvětrávání (viz dále Předměty ochrany). Většina z nich je zahrnuta v četných MZCHÚ (přírodních památkách a rezervacích). Důležitá je souvislost ochrany podloží a půd s ochranou vodních zdrojů.

- **kulturní a historická hodnota krajiny a staveb**

Ve Žďárských vrších se dochovalo množství objektů lidové architektury. Nejcenější celky jsou památkově chráněny: **vesnické památkové rezervace** Křižánky a Krátká, **vesnické památkové zóny** Telecí, Svobodné Hamry. Po celém území CHKO jsou rozptýleny další cenné stavby, které nejsou oficiálně památkově chráněny. Patří k nim stavby sakrální architektury, obytné a hospodářské stavby i technické stavby jako mlýny či pozůstatky typického hospodaření v krajině jako jsou kamenice. Některé objekty mohou návštěvníci vidět v areálech Národního muzea v přírodě – Muzea v přírodě Vysočina (Veselý kopec, Betlém v Hlinsku a Svobodné Hamry).

Městské památkové zóny jsou vyhlášeny v Novém Městě na Moravě, Jimramově, Havlíčkově Borové, Hlinsku.

Významný je také areál a krajina kolem cisterciáckého kláštera s poutním kostelem sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře – dnes **národní nemovitá kulturní památka, zapsaná v seznamu UNESCO**. *Podrobněji Plány péče o CHKO Žďárské vrchy 2011 – 2020 a 2021 – 2030*

Poslání CHKO a předmět ochrany dle zřizovacího výnosu

„Posláním oblasti je ochrana krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků, aby tyto hodnoty vytvářely vyvážené životní prostředí;

K typickým znakům krajiny náleží zejména

její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, sídlištní struktura oblasti, urbanistická skladba sídlišť, místní zástavba lidového rázu i monumentální nebo dominantní díla.“

Předmět ochrany není ve vyhlášovacím dokumentu příliš konkretizován:

„Předmětem ochrany jsou všechny hodnoty krajiny a její vzhled, současně však také zastoupené přírodní, přírodě blízké a polopřirozené ekosystémy a v nich se vyskytující zvláště chráněné, ohrožené či regionálně významné druhy rostlin a živočichů.“

Zřizovací výnos Ministerstva kultury ČR čj. 8908/70-II/2 ze dne 25. května 1970

Předmět ochrany CHKO Žďárské vrchy v současném pojetí (Plán péče 2011 – 2020)

Tento plán péče již specificky označuje jako předmět ochrany CHKO Žďárské vrchy následující:

- rašeliniště,
- přírodě blízké lesní ekosystémy,
- zachovalé luční ekosystémy,
- ostatní přírodní biotopy
- populace a stanoviště zvláště chráněných a ohrožených (dle červených seznamů) druhů rostlin a živočichů,
- přírodní stanoviště a druhy významné pro evropskou soustavu chráněných území Natura 2000,
- geomorfologie terénu a typické prvky neživé přírody,
- vodní plochy, toky a prameniště a přirozený vodní režim v krajině,
- památné stromy a krajinářsky významná mimolesní zeleň
- rozvržení a využití lesních, zemědělských a ostatních pozemků vytvářející harmonickou kulturní krajinu
- zástavba lidového rázu a struktura venkovského osídlení

Předmět ochrany CHKO Žďárské vrchy v současném pojetí (nový Plán péče 2021– 2030)

Uvádí předmět ochrany včetně souvislostí mezi složkami a klade důraz na přirozené funkce krajiny:

„Harmonicky utvářená mozaika kulturní a přírodní krajiny Žďárských vrchů se zachovalými přírodními funkcemi, zahrnujícími zejména ekologickou stabilitu, přirozenou retenční schopnost a migrační propustnost krajiny.

Krajina s typickým vrchovinným krajinným rázem s velkými celky lesů v mozaice se zemědělskou krajinou a s charakteristickou strukturou osídlení s typickými stavbami nejen lidové architektury a památkami historického osídlení,

a to společně s přírodními hodnotami této oblasti, spočívajícími v rozsahu a kvalitě přirozených a polopřirozených ekosystémů a jejich složek, zejména lesů, rašelinišť, mokřadů, vodních ploch a toků, lučních ekosystémů, společenstev skal i dřevin mimo les, a na ně vázaných vzácných a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.“

Specifický krajinný ráz Žďárských vrchů – zejména

- **zvlněný reliéf terénu** bez vysokých a strmých svahů,
- **velké množství mokřadů, pramenišť a vodních ploch** v mělkých sníženinách,
- **rozsáhlé, převážně smrkové lesy,**
- **mozaika zemědělských pozemků s rozptýlenou zástavbou,**
- **zachovalá struktura sídel** včetně staveb lidové architektury a historických památek.

Základní přírodní funkce krajiny

- **klimatické, geologické, hydrologické a biologické procesy,** které jako celek vytvářejí podmínky pro život rostlin a živočichů (zachování genového fondu)
 - **ekologická stabilita**
 - **přírozená schopnost zadržovat vodu**
 - **migrační prostupnost**

Přírodní hodnoty

- **ekosystémy** – zejména
 - olšiny a potoční luhy
 - bučiny (květnaté i acidofilní) a suťové lesy
 - hadcové bory
 - podmáčené a rašelinné lesy (smrčiny, březiny a bory)
 - mezofilní a vlhké louky (ovsíkové, pcháčové a bezkolencové louky, tužebníková lada a luční prameniště)
 - smilkové trávníky a vřesoviště
 - rašelinné louky a rašeliniště (slatiniště, přechodová rašeliniště a vrchoviště)
 - tůně, rybníky a jejich obnažená dna
 - vodní toky
- **druhy** – zejména
 - koroptev polní
- **geologické a geomorfologické jevy** – zejména
 - skalní útvary a projevy mrazového zvětrávání (mrazové sruby, kryoplanační terasy, suťové haldy, balvanové proudy a kamenná moře)
- **ostatní** – zejména
 - dřeviny rostoucí mimo les, památné a významné stromy a solitérní dřeviny a jejich skupiny v krajině

Dílčí závěr

*Z hlediska interpretace a práce s návštěvníky, specifikování předmětů ochrany výrazně přispívá k pochopení toho, co se v CHKO chrání. Významným krokem je dále **posun od výčtu předmětů ochrany k formulaci významu a propojení jednotlivých složek v konkrétním kontextu Žďárských vrchů (nový plán péče o CHKO 2021 – 2030). Důraz na zachování základních přírodních funkcí krajiny, které v sobě obsahuje např. i význam zachování funkčního vodního režimu krajiny a velkých lesních celků, odráží současné komunikační potřeby ve společnosti. Signalizuje pohled do budoucna.***

Zdroje interpretace

Cílem není popis veškerých zdrojů interpretace na území CHKO, ale těch nejdůležitějších, jedinečných a zároveň reálně využitelných pro oslovení návštěvníků a interpretaci hodnot území

Krajina

- charakteristická krajina
 - **rozhledny a výhledová místa, odkud je vidět typický ráz území:** zvltný reliéf, rozsáhlé lesy, rybníky a vodní plochy, mozaika zemědělsky využívaných ploch
Rozhledny: na Zuberském kopci, Terezka, Vojtěchovský kopec, Karasín, vybraná vyhlídková místa ze skal v CHKO, Nejkrásnější výhledy (AOPK ČR) – videoklipy pořízené na vybraných lokalitách pomocí mikrovrtulníku
 - **více zblízka – trasy naučných stezek** *Naučná cyklostezka Žďárskými vrchy křížem krážem, další NS s výhledy na trase*
- místa s dochovaným typickým krajinným rázem
 - **vesnice s historickými památkovými zónami** *Křižánky, Krátká, Telecí*
 - **roztroušená zástavba** *Blatiny, Samotín*
 - **jednotlivé stavby** *viz dále část tradiční lidová architektura*
 - **cisterciácká krajina oblast poutního areálu na Zelené hoře, NS Kolem Zelené hory**
 - „**kamenice**“ – typický rys hospodářské krajiny Žďárských vrchů a doklad tradičního hospodaření *např. za Krátkou*
- místa, odhalená díky rozsáhlé těžbě lesních porostů v souvislosti s kůrovcem – lze vidět krajinu tak, jak ji s lesy jinak zažít nelze

Geologie a geomorfologie

- **typické skalní útvary a na ně navázané projevy mrazového zvětrávání** (mrazové sruby, kryoplanační terasy, suťové haldy, balvanové proudy a kamenná moře) *Devět skal, Drátenická skála, Čtyři palice, Milovské perničky, Malinská skála,*
- **geologické a geomorfologické faktory vysvětlující, proč jsou dnes Žďárské vrchy evropským rozvodím a významnou pramennou oblastí**
- **geologické a geomorfologické předpoklady pro vznik 600 rybníků a tůní v území**
- **geologické a geomorfologické jevy odhalené dočasně díky rozsáhlé kalamitní těžbě** (zejména v okolí vyhlídek, viz předchozí bod *Krajina*)
- nerostné suroviny a jejich ložiska, jejich využití *NS Ranské polesí prochází kolem bývalých těžebních ploch železných rud (dnes PR Ranská jezírka), a bývalého dolu (poslední vozík dolu Staré Ransko)*
- ukázky přírodě blízké (ekologické) obnovy území po těžbě *PR Ranská jezírka*

Voda

- **území jako pramenná oblast 5 řek:** Sázavy, Svratky, Chrudimky, Doubravy a Oslavy *místa na cyklotrasách, NS a značených trasách KČT, které vedou kolem jasně označených pramenišť těchto řek či jiných menších pramenišť (např. NS Žákova hora, Vlastivědná stezka Krajem Chrudimky, Cesta M. J. Husa, NS Babín)*
- **území jako významný zdroj pitné vody** – prameniště, studánky, velké množství veřejných vodních zdrojů místního významu, vodárenské nádrže, CHOPAV *Svratecká vodohospodářská NS*

- **historické změny vodního režimu krajiny Žďárských vrchů** (včetně vlivu změny struktury lesů, odlesnění, zemědělství, průmyslu, zvýšení poptávky v sídlech) **a dnešní dopady klimatické změny (sucho) k hospodaření s vodou je částečně NS Kolem Novoveselského rybníka, viditelná jsou vysychající rašeliniště, studánky, méně vody v rybnících a vodních tocích, méně sněhu**
- **různé typy mokřadů** (rašeliniště, slatiniště, vlhké louky, nivní mokřady) – jejich úloha v krajině, zejména v souvislosti s její funkcí zadržování vody
- **přírodní toky** – srovnání s upravenými koryty vodních toků, význam pro zachování vodního režimu krajiny, zadržování vody, konektivitu a migrační propustnost
- **rybníky a velké vodní plochy – příklad ekologických změn a sledování změn kvality prostředí**, změny související s množstvím živin, dopady na kvalitu vody a zdraví, vazba na využití k rekreaci (koupání, vodní sporty, sportovní rybaření, umělé zasněžování) a rybníční hospodaření

Les a dřeviny rostoucí mimo les

- **rozsáhlé lesní celky** a jejich význam z hlediska základních přirozených funkcí krajiny: ekologická stabilita, schopnost krajiny zadržovat vodu, prostupnost krajiny pro živočichy; význam Žďárských vrchů a podobných území z hlediska nadregionálních systémů (ČR, Evropa)
- **zbytky pralesovitých porostů v NPR Žákova hora** jako ukázka původních lesních společenstev vyšších poloh Žďárských vrchů *NS Žákova hora*
- **hospodářské porosty smrku** historie změny struktury lesů a lesního hospodaření, typy kalamit vč. kůrovce, současné změny v obnově lesních porostů – proč a jak se postupuje, co je možné z hlediska návštěvníka čekat v následujících letech – přístupnost a průchodnost území, možné omezení kvůli pěstování lesa *panel NS Ranské polesí*
- **lesní hospodaření v době klimatické změny**
- **lesy na rašeliništích, borovice lánská** *NS Borovice lánská, NS Dářská rašeliniště, NS Babín*
- **množství rozptýlené zeleně v krajině** – význam z pohledu biologické rozmanitosti, konektivity i krajinného rázu *NS Naše stromy, část NS Ranské polesí, Lázeňská oddychová stezka Hlinsko (nově vysázená lipová alej)*
- **památné a jinak význačné stromy** (solitéry, aleje, příběhy) *část NS Ranské polesí, stromy tam, kde jsou dobře přístupné ze značených tras*

Flóra a vegetace

- **rosnatka okrouhlostá** (květ ve znaku CHKO)
- **jiné vzácné druhy, které jsou pro Žďárské vrchy typické a/nebo jsou dlouhodobě spojeny s jeho propagací** a je možné je někde vidět či prezentovat
- **hlavní typy přírodních (nelesních) stanovišť** s důrazem na stanoviště typická pro Žďárské vrchy
 - **rašeliniště** *NS Dářská rašeliniště, NS Babín*
 - **podmáčené louky** *NS Kolem Zelené hory*
 - **tůně, rybníky a jejich obnažená dna** *NS Kolem Novoveselského rybníka, NS Milovská, NS Kolem Zelené hory, NS Babín*
- **rostliny pro ŽV typických stanovišť** – bohatství druhů a jejich role v kontextu stanoviště, které se dají bez problémů v terénu ukázat

- **houby, mechy, lišejníky a jejich význam a role v ekosystémech a při zkoumání změn klimatu a kvality prostředí** – *troudnatec kopytovitý (NS Žákova hora), rašeliník (NS Dářská rašeliniště), mapovník zeměpisný (skalný útvary)*
- tradičně hospodářsky využívané druhy (lesní plody, houby) a vazba na případnou ochranu ohrožených druhů (houby)

Fauna

- **koroptev polní**
- **typické a všudypřítomné druhy, které lze bez problémů ukázat podél značených tras v CHKO**
- mimořádně významné (vlajkové) druhy živočichů
- **atraktivní druhy s občasným výskytem, např. velcí savci a velké šelmy (rys, vlk)** – zejména druhy, které potřebují rozsáhlé lesní celky, či dobře prostupnou krajinu a jejichž přítomnost může být ve vztahu k hospodářům kontroverzní *NS Po stopách posledního vlka Vysočiny*
- **ryby** (volně žijící X chov ryb, invazní nepůvodní druhy...) *běžně chované ryby se dají vidět při jarních a podzimních výlovech, stejně tak případné invazní, pokud jsou v rybnících přítomny, v potocích lze pozorovat pstruha potočního*
- obojživelníci a plazi, jejich přirozené prostředí a význam *zvuky žab jsou v území slyšet dobře na jaře, tůně v bývalých dobývacích prostorech*
- **bezobratlí**, např. fauna rašelinišť a rybníků, druhy brouků vázaných na mrtvé a rozkládající se dřevo *NS Dářská rašeliniště, NS Žákova hora*

Historie, památky, architektura

- **nejstarší doložené osídlení, Libická kupecká stezka podél Oslavy a Doubravy, kolonizace tzv. Libického lesa, žďáření Expozice DP Žďárských vrchů**
- **pasekářská kolonizace Expozice DP Žďárských vrchů, obce Březiny, Blatiny, Samotín**
- **historie regionu spojená s příchodem cisterciáků**
 - architektura *zámek Žďár nad Sázavou, areál na Zelené hoře, NS Kolem Zelené hory, prohlídka Po stopách Santiniho*
 - historie a význam *Expozice v Muzeu nové generace, Regionální muzeum Žďár n/S*
 - dané období ve výtvarném umění *Expozice Umění baroka – sbírky Národní galerie v zámku Žďár n/S*
- **působení šlechtických rodů, které dosahuje až do současnosti** (zejména v souvislosti s hospodařením, péčí o krajinu a dnes přístupnými památkami) *Kinský, Belcredi*
- **historie regionu spojená s obdobím velkých průmyslových podniků** (jako ŽĎAS či Chirana, dnes Medin) *Regionální muzeum Žďár n/S, výstavy*
- **typická řemesla a výrobní odvětví spojená se Žďárskými vrchy**
 - sklářství *historické sklářské výrobky v expozicích muzeí v regionu, Sklářská huť a galerie AGS Karlov, NS Milovská*
 - železářská výroba, výrobky z litiny *Šlakhamr Hamry nad Sázavou, litinové výrobky v regionálních muzeích, NS Za pilníkáři na Český kopec, litinové kříže na hřbitovech a božích mukách v krajině, NS Metodka, historie obcí Kadov, Polnička, Staré Ransko*
 - další řemesla *expoze muzeí v regionu*
- **tradiční lidová architektura**

- větší soubory staveb zejména *Národní muzeum v přírodě – Veselý kopec, Betlém - Hlinsko a vesnické památkové rezervace a zóny Křižánky, Krátká, Telecí*
- **dům Českomoravské vrchoviny** základní a nejrozšířenější typ lidového domu na území CHKO
- **horácký dům** J, JV a centrální část území – oblast kolem Žďáru, Nového Města a Jimramova: *Blatiny, Samotín, Kadov, Milovy, Javorek, Koníkov, Nový Jimramov, Jimramovské Paseky, Kuklík, Líšné, Vříšť, Studnice, část Březin*
- **východočeský dům** S, SZ území – Hlinecko: *Veselý kopec, Svobodné Hamry, Dřevíkov, Betlém*
- **poličský dům** Policko: *Borová, Telecí, Pustá Rybná*
- **tradiční lidové zvyky**
 - **masopust** na Veselém kopci zapsaný na seznamu UNESCO
- **sakrální památky**
 - kostely *poutní areál na Zelené hoře, kostely Telecí, Borová, Sněžné, Svratka*
 - kapličky se zvoničkami *Sázava, Cikháj*
 - dřevěné zvonice *Dřevíkov, Javorek, Košínov*
 - boží muka a kříže z místních materiálů (korpus z těžko opracovatelné místní ruly, kříže z litiny) *různě v krajině, hřbitovy, litinové kříže v expozicích místních muzeí*

Osobnosti se vztahem ke Žďárským vrchům

- Výtvarníci, malíři – krajináři
- Hudební skladatelé, spisovatelé

Historický vývoj území

Velmi stručně skutečnosti důležité z pohledu interpretace, tj. takové, které jsou pro území charakteristické, jedinečné či představují potenciál pro komunikaci, tak aby bylo možné vytvářet realistický obraz území.

Do 12. či 13. století zabíral území dnešního CHKO **hraniční prales** prostupný jen místy. Zřejmě nejdůležitější cestou, která přes něj vedla, byla tzv. **libická stezka** spojující Brno a Čáslav.

Ve 13. století začala **kolonizace území**, a to jak šlechtou, tak kláštery. Na Žďársku byl nejméně aktivnější **řád cisterciáků** a v tomto století bylo založeno přes 50 obcí. Většina z nich byla zemědělských, ale některé vznikly v souvislosti s těžbou a zpracováním železa.

V období mezi husitskými válkami a 30letou válkou (cca 1420–1620) byl kolonizován severozápad území, rozvíjí se **železářství a sklářství** – jsou budovány hamry a hutě. To s sebou přináší zvýšené nároky na zdroje energie. Vznikají **četné rybníky a zintenzivňuje se těžba dřeva a pálení dřevěného uhlí**. Dochází také k rozvoji silnic.

Po 30leté válce do konce 18. století je dokončeno osídlení nejhůře dostupné střední části území rozvolněnou zástavbou, což souvisí s rozvojem skláren.

V 19. století **dochází k podstatné změně v zemědělském obhospodařování krajiny**, přechází se na střídavé hospodaření s využitím nových plodin, jako jsou brambory. Ty se postupně stávají hlavní plodinou a vytlačují len. Nejdříve **dochází k centralizaci železářství** a s nástupem černého uhlí **k zániku menších místních železáren**. Z důvodu nedostatku tvrdého dřeva **končí i sklářství**. Dochází k rozvoji silniční sítě a železnice, která vede po okraji území.

V 1. polovině 20. století v krajině přibývá nový prvek elektrického vedení, dochází k rozvoji zemědělství, zejména na orné půdě, která tvoří 75% celkové výměry, rozvíjí se sadařství, obnovují se rybníky, **lesnictví je po dvou kalamitách z 20. a 30. let převedeno téměř výhradně na smrkové monokultury**. Začíná se rozvíjet turistika.

Ve 2. polovině 20. století se **výrazně mění zemědělství**, kde převládá velkovýroba se všemi průvodními jevy, jako je odvodnění až 40% zemědělské půdy, regulací toků, mechanizací, chemizací, scelováním lánů, rušením mezí, rozoráváním pastvin. **Rozvíjí se průmysl a vznikají velké průmyslové areály jako ŽĎAS, Chirana** apod., které výrazně mění tvář zdejší krajiny i podobu měst. Buduje se dvojkolejná trať Havlíčkův Brod – Brno, ale také podniková rekreační střediska a chaty, které z oblasti dělají turisticky intenzivně využívané území a zázemí pro velká města jako je Brno.

Po pádu komunistického režimu **trvá vysoká intenzita rekreačního využití území**, budují a rozšiřují se sportovní areály. Roste tlak na modernizaci dochované tradiční architektury a vznikají „tradiční novostavby.“ Zemědělství prochází transformací a po počátečním útlumu se **intenzita hospodaření znovu rychle zvyšuje**, což vytváří staronový tlak na prostředí CHKO. **V posledních letech se v krajině projevují také jasně viditelné změny, které souvisí se změnami klimatu** (sucho, úbytek vody, kůrovcová kalamita ve smrkových monokulturách).

Historie osídlení je podrobněji popsána v Plánu péče o CHKO Žďárské vrchy.

Zájmy a zájmové skupiny v území

Které zájmové skupiny v území působí a jaké zájmy důležité z pohledu interpretace jeho hodnot mají společné a kde se jejich zájmy naopak liší (především ve vztahu k zájmům AOPK ČR).

Z hlediska interpretace a práce s návštěvníky se dají subjekty dle zájmů v území rozdělit do 3 základních skupin: 1) správci území, 2) subjekty hospodařící v území, 3) subjekty využívající území v cestovním ruchu.

Tyto skupiny mají **společný základní zájem na zachování hodnot území**, protože jsou důležité pro jejich fungování. K tomu však přistupují i další zájmy.

Klíčové skupiny v CHKO:

Skupina A: Správci území, kteří pečují o přírodní zdroje

Tato skupina pečuje o ochranu přírodních zdrojů v oblasti, její zájem se soustředí na dlouhodobé zajištění příznivého stavu těchto zdrojů. Jsou to především:

AOPK ČR

- Na území CHKO Žďárské vrchy vykonává výkon státní správy ochrany přírody Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Žďárské vrchy. Je zároveň i odbornou organizací ochrany přírody (viz zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb.).
- **Hlavní zájem:** zachovat předměty ochrany, předcházet konfliktům mezi zájmy ochrany přírody a krajiny a jejím využíváním ostatními subjekty a usilovat o pozitivní vnímání ochrany přírody veřejností.

Obce

- Obce dle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. par. 2 (2) „*pečují o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem*“. Nedílnou součástí péče o potřeby svých občanů je nepochybně i péče o kvalitní životní prostředí. Ochrana přírody a krajiny je na území CHKO navíc i deklarovaným **veřejným zájmem**, který mají obce chránit (např. ZOPK č. 114/1992 Sb.).
- **Zájem:** v rámci péče o potřeby svých občanů pečovat i o kvalitní životní prostředí, případně i o přírodní zdroje – jako potenciální zdroj příjmů jejich občanů v rámci podnikání.

Kraj Vysočina, Pardubický kraj

- K oblastem, které se přímo dotýkají přírody a krajiny a jsou v kompetenci krajů, patří například ÚSES, protipovodňová opatření, ochrana zemědělského půdního fondu, lesy, vodní hospodářství, myslivost, či rybářství. Podle zákona o krajích č. 129/2000 Sb. **Kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů** (§ 1 odst. 4).
- **Hlavní společenský zájem:** najít rovnováhu mezi využíváním přírodních zdrojů a jejich zachováním.

Povodí Vltavy, státní podnik (s. p.), Povodí Labe, s. p., Povodí Moravy, s. p.

- Výkon správy povodí, kterou se rozumí správa významných vodních toků, činnosti spojené se zjišťováním a hodnocením stavu povrchových a podzemních vod v oblasti povodí Vltavy

(Sázava), Labe (Chrudimka a Doubrava), Moravy (Svratky a Oslavy) a další činnosti, které vykonávají správci povodí podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), zákona č. 305/2000 Sb., o povodích a souvisejících právních předpisů, včetně správy drobných vodních toků v dané oblasti povodí, jejichž správcem byl podnik určen.

- Správci povodí se mimo jiné vyjadřují k čerpání a vypouštění odpadních vod v území, pečují o koryta vodních toků a břehové porosty, připravují a zajišťují úpravy koryt vodních toků nebo řeší protipovodňovou ochranu.
- **Hlavní společenský zájem:** zajistit optimální stav vodních toků a ploch z hlediska odtoku a zadržování vod.

Skupina B: Subjekty hospodařící s přírodními zdroji v území

Hlavním zájmem hospodařících subjektů je dlouhodobě pokračovat ve své činnosti a tvořit zisk. Ze strategického hlediska je pro ni důležité omezit konflikty s návštěvníky regionu i s ochranou přírody. Do této skupiny patří především:

Lesní hospodáři

- Lesní hospodáři obhospodařují cca 48% plochy území CHKO (33 862 ha). Struktura vlastníků lesa je pestrá. Třebaže největším vlastníkem lesů je stát, není dominantní, patří mu 35,9%. Fyzickým osobám patří 18,1%, drobným vlastníkům do 50 ha, kteří hospodaří na základě lesního hospodářských osnov (LHO), patří 17,2%, lesním družstvům a společnostem 13,4%, obcím a městům 8,5%, právnickým osobám 3,9% a církvím 2,9%.
- 2/3 všech lesů v CHKO spravují 3 největší subjekty:
 - Lesy ČR, s. p., spravují 35,9% lesů
 - Kinský Žďár a.s. 17,0%
 - Lesní družstvo obcí (LDO) Přibyslav 13,4%
- **Hlavní zájem** lesních hospodářů v hospodářských lesích, které tvoří drtivou většinu všech lesů, je produkce při zachování mimoprodukčních funkcí lesa. Hospodářskou činnost hospodářům aktuálně komplikují především výkyvy počasí, sucho a návazná kůrovcová kalamita. Ta hrozí masivním odlesněním území spojeným s ohrožením vodního režimu a plnění ochranných funkcí lesa. **Snaha o zbrzdění průběhu kalamity a nápravu příčin dnešního stavu** založením pestřejších, a do budoucna stabilnějších porostů, je **společným zájmem** hospodářů i ochrany přírody.

Zemědělství hospodáři

- Zemědělská půda tvoří přibližně 45% území CHKO (cca 32 273ha). S ohledem na charakter oblasti má relativně vysoký podíl orná půda (14 298 ha), třebaže větší výměru zaujímají trvalé travní porosty – pastviny a louky (15 812 ha). Velikostní a vlastnická struktura hospodařících subjektů je pestrá. 20 největších podniků obhospodařuje více než 2/3 pozemků. Mezi největšími hospodáři převládají akciové společnosti a zemědělská družstva. Významný je podíl zemědělské půdy v režimu ekologického zemědělství, který v době zpracování tohoto dokumentu činí téměř 14%.

- **Hlavní zájem:** hospodařit na zemědělské půdě bez omezování ze strany návštěvníků (a ochrany přírody) a dlouhodobě dosahovat co nejlepších ekonomických výsledků. Z toho plyne **zájem** na udržení úrodnosti půdy a omezení škodlivých činitelů, které by mohly ohrozit úrodu. S tím souvisí také snaha zachovat nedělené půdní bloky, pěstovat tržně nejzajímavější plodiny, využívat možnosti aplikace pesticidů a hnojiv a moderní výkonné mechanizace. Jen malá část podnikatelů je zapojena i do cestovního ruchu. **Společný zájem** na šetrnějším obhospodařování krajiny lze očekávat u zemědělců hospodařících ekologicky a těch, kteří jsou zapojeni do AEKO dotačních titulů zaměřených hlavně na travní porosty.

Rybniční hospodáři

- Třebaže území CHKO Žďárské vrchy není v obecném povědomí považováno za tradiční rybníkářskou oblast, nachází se zde **více než 600 rybníků a několik set dalších menších vodních ploch**. Největší je Velké Dářko (206 ha), drtivá většina rybníků nicméně má rozlohu menší než 2 ha. Hospodaření na rybnících je na území CHKO omezeno ochrannými podmínkami, které se liší podle zonace. Dominantním hospodařícím subjektem je Kinský Žďár a.s. (455 ha).
- **Zájem:** co nejefektivnější hospodaření, které přináší trvalý ekonomický zisk, a v případě sportovního využití i potěšení lovců. Z hlediska problémů v této oblasti s dopadem na ochranu přírody patří k nejdůležitějším jarní výlovy ohrožující některé druhy obojživelníků, výskyt invazních druhů ryb, nadměrné rybní obsádky, sucho, doprovodné stavby a oplocování. S hlavními subjekty se Správě CHKO daří spolupracovat, větší jsou problémy s menšími vlastníky, rybářským svazem a nájemci provozující komerční sportovní rybolov. **Společné zájmy** lze hledat v oblasti řešení problémů s invazními druhy ryb a nedostatkem vody.

Komerční vodohospodářské subjekty

- Na území CHKO je řada drobných zdrojů pitné vody, 2 vodárenské nádrže a pramení zde několik vodárenských toků. Odběry především z drobných toků mohou negativně ovlivňovat přírodní prostředí v tocích. Odběrná místa jsou často spojena s migračními překážkami pro vodní živočichy. Většina obcí je napojena na vodovod, ale některé dosud spoléhají na individuální zásobování občanů z vlastních studen. Hladina podzemní vody dlouhodobě klesá.
- **Zájem:** zachovat kvalitu a vydatnost vodních zdrojů a současně mít možnost co nejvyššího odběru pro své zákazníky. **Společný zájem** s ochranou přírody může být v opatřeních k obnovení zásob podzemní vody a k zachování kvality vod.

Skupina C: Subjekty navázané na cestovní ruch

Tato skupina využívá přírodní a kulturně-historické dědictví oblasti, aby nabídla pozitivní zážitky a související služby návštěvníkům. Jejím hlavním zájmem je přilákat dostatečný počet návštěvníků a turistů a nabízet jim takové produkty, které jsou schopné konkurovat jiným srovnatelným destinacím. Skupina je velmi rozmanitá.

Obce

- Dle zákona o obcích obce „*pečují o všestranný rozvoj svého území*“. Snaží se vytvářet podmínky pro ekonomický rozvoj na svém území. Proto je logické, že některé jsou aktivně zapojeny do podpory rozvoje cestovního ruchu.

- **Zájem:** rozvoj, který obci a občanům přinese prospěch, a zároveň (významně) nezhorší kvalitu života v obci.

Destinační management

- Na území CHKO Žďárské vrchy neexistuje jednotný destinační management. V jihovýchodní části území působí organizace Koruna Vysočiny, z.s., která propaguje Žďársko (Hvězda Vysočiny) a Novoměstsko (Srdce Vysočiny). Severní část CHKO propaguje organizace Chrudimsko – Hlinecko, z.s., zaměřená kromě jiného i na okolí Hlinska. *Chrudimsko – Hlinecko má oficiální certifikaci pro destinační managementy, Koruna Vysočiny (2019) zatím ne.*
- **Zájem:** dlouhodobý rozvoj cestovního ruchu v oblasti.

Provozovatelé služeb v cestovním ruchu

- Na území CHKO působí stovky drobných i větších provozovatelů služeb v cestovním ruchu včetně měst a obcí.
- Provozovatelé mají **zájem** na dlouhodobém využívání zdrojů, které území CHKO nabízí, pro uspokojení potřeb svých klientů – návštěvníků regionu a vlastní prospěch.

Provozovatelé turistických cílů, včetně muzeí apod.

- Jsou zcela nebo podstatně závislí na příjmech z cestovního ruchu a významně se podílejí na vytváření turistické nabídky regionu.
- Mají výrazný **zájem** na rozvoji cestovního ruchu. Zejména muzea ale zároveň plní i jiné funkce (sbírkotvorné, dokumentační) a mají silný zájem na ochraně přírodních a kulturně-historických zdrojů oblasti.

Dílčí závěr

Z hlediska dalšího rozvoje interpretace v území je důležité, aby všechny tyto 3 klíčové skupiny mezi sebou dokázaly komunikovat, shodly se na nezbytnosti zachovat jedinečnost a hodnoty regionu a hledaly průnik svých zájmů a možnosti spolupráce.

Je logické, že mezi těmito skupinami vznikají v určitých otázkách také třecí plochy. Ty mohou být rovněž důležitými tématy pro interpretaci:

1. **jednostranné, krátkodobě výhodnější hospodaření v lesích v CHKO x vyvážené hospodaření v lesích v CHKO**, podporující ekologicky stabilní lesní ekosystémy důležité pro zajištění základních přirozených funkcí krajiny (vč. stabilního vodního režimu) a pro ochranu půdy a klimatu.
2. **ekonomické zhodnocování pozemků zastavováním a následným oplocováním, přestavby rekreačních objektů, nevhodné způsoby zemědělského hospodaření x ochrana krajinného rázu** vč. tradičních staveb, **udržení atraktivní nezastavěné a prostupné krajiny a biologické pestrosti**
3. **problémy, které hospodářům může způsobit pravděpodobný návrat vlka do Žďárských vrchů x ochrana zvláště chráněných druhů živočichů (včetně velkých šelem jako je vlk) a jejich přirozeného prostředí**
4. **intenzita využití části území z hlediska cestovního ruchu, která vede k poškozování přírody a snižování kvality života místních obyvatel x potřeba regulace návštěvnosti a omezení nových nabídek a produktů**, které v nejzatíženějších/ekologicky nejcitlivějších lokalitách a částech roku dále zvyšují návštěvnost oblasti

Stávající péče o území

Péče o území ze strany AOPK ČR; využívání různých způsobů interpretace a práce s návštěvníky

AOPK ČR (prostřednictvím RP se sídlem v Havlíčkově Brodě a Správy CHKO Žďárské vrchy) pečuje o území CHKO: **vykonává státní správu v oblasti ochrany přírody a krajiny, včetně zajištění praktické péče o území. V rámci všech svých činností komunikuje s odbornou i laickou veřejností. Prezentuje a reprezentuje zájmy ochrany přírody a krajiny.**

Komunikaci s veřejností a práci s návštěvníky RP vnímá jako součást svého poslání a působení v regionu. V různém rozsahu a různé kapacitě se komunikaci s veřejností věnují všichni zaměstnanci Správy CHKO. Spíše než neadresné oslovování veřejnosti **komunikují prostřednictvím konkrétních akcí, při osobním kontaktu a rozhovorech s lidmi v CHKO při řešení každodenních problémů i v rámci pracovní agendy.**

Tematicky se RP řídí při práci s veřejností Akčními plány práce s veřejností AOPK ČR a aktuálními potřebami pro území ŽV (např. v roce 2020 přednášky na různých místech v CHKO věnované situaci v lesích). Pravidelnými akcemi bývají komentované vycházky na Ransku v době kvetení bledulí. RP pořádá i příležitostné vycházky např. Nahlédnutí do krajiny: vycházka pro veřejnost po okruhu s komentovanými stanovišti. S obcí Křižánky je pravidelně připravována výstava hub. Při Dnech architektury, které se poslední tři roky věnovaly stavbám v ŽV, putoval s lidmi krajinou spolu s architekty také zástupce Správy CHKO.

V době přípravy KPNV v roce 2019/2020 byla prací s veřejností pověřena Mgr. Kateřina Fialová. I když její **předchůdci se věnovali více programům pro školy, v současné době je těžiště náplně pracovníka pro práci s veřejností určováno spíše aktuálními tématy, které je třeba řešit v oblasti OP.**

Přestupky řeší RP CHKO Žďárské vrchy **raději formou domluvy a osvětou než represemi.** Na zemí CHKO ŽV je ustanoven strážcem pan Lubomír Dajč, jehož oficiální pracoviště je při správě CHKO ve Žďáru nad Sázavou. Úkoly strážnické služby plní částečně i další zaměstnanci správy. V podobě, organizované sítě dobrovolníků (jako např. v Moravském krasu) zde stráž přírody nefunguje.

Práce s veřejností

V CHKO ŽV zahrnuje práce s veřejností 3 hlavní oblasti:

- práce s místním obyvatelstvem
- **práce s návštěvníkem** (tuzemským i zahraničním – zahraničních v ŽV mnoho není)
- práce s dětmi a mládeží v regionu – asi nejmenší část

Hlavní cílové skupiny a formy komunikace s nimi:

Místní obyvatelé

Pracovníci AOPK ČR (a RP Správa CHKO Žďárské vrchy) této skupině **poskytují informace prostřednictvím webu CHKO, Facebooku a letáčků** zaměřených na určitou problematiku (např. Stavby a krajinný ráz v CHKO). Zaměstnanci Správy CHKO se s místními obyvateli **osobně** setkávají při běžném kontaktu v terénu, v rámci jednání, tematických průvodcovaných exkurzí (ornitologické, botanické) nebo akcí. Spolu s Chaloupkami o.p.s., případně dalšími partnery (do „50“ se např. zapojila i Horácká

galerie a Sdružení Krajina) společně plánovali 50 akcí k 50 letům trvání CHKO ŽV. Na webu a FB Správy se zveřejňují i některé akce provozovatele DP ŽV, které se konají ve ŽV.

Turisté a rekreanti + pracovníci v cestovním ruchu

Služby AOPK ČR pro koncového návštěvníka zahrnují **provoz, přípravu a konzultaci přípravy naučných stezek a různého druhu informačních tabulí a jiných forem interpretace** (např. QR kódy), a dále přípravu **informačních materiálů**.

Školní děti a mládež v regionu + pedagogové

Vzhledem ke svým kapacitám nyní RP nemůže samo nabízet pravidelný servis školám i pedagogům a získávat od nich potřebnou zpětnou vazbu pro přípravu dalších komunikačních aktivit. Některé školy v širším regionu (např. Gymnázium Chotěboř) každoročně domlouvají aktivity pro své studenty (např. ornitologická vycházka) a oslovují dle možností stávající i bývalé pracovníky Správy CHKO ŽV. Zaměstnanci ze Správy CHKO ve Žďáru, ale i z pracoviště v Havlíčkově Brodě, se každoročně podílejí na přípravě krajského kola Zlatého listu a některé roky také na přípravě krajského kola Ekologické olympiády. I přes veškerou snahu pracovníka pro práci s veřejností v regionu na starosti (včetně škol), není možné se více věnovat např. mladším věkovým skupinám. Prioritou je tedy vždy práce na aktuálních tématech (např. návrat velkých šelem) a logicky proto i práce se skupinami veřejnosti, kterých se aktuální problémy OP týkají (např. obce, chovatelé hospodářských zvířat apod.).

Výrazný posun v práci se školní mládeží a pedagogy v oblasti témat důležitých pro CHKO bude existence nově otevřeného DP ŽV, jehož provozovatelem je ČSOP Kněžice, v zastoupení Chaloupky o.p.s. Jedná se o jedno ze SEV, která mají v rámci celé republiky vybudováno **renomé díky dlouhodobé, kvalitní práci v oblasti EVVO. Pracovníci DP dále počítají také se vzděláváním v oblasti interpretace.**

Spolupráce s organizacemi – partnery

Hlavní stávající a potenciální partneři SCHKO ŽV v oblasti EVVO

- **ČSOP Kněžice jako provozovatel DP ŽV v zastoupení organizací Chaloupky o.p.s.** – programy pro školy, i pobytové, terénní exkurze, akce pro veřejnost, vycházky pro rodiny s dětmi, workshopy, jarmark
- **Sdružení Krajina, Počítky** – praktická péče o krajinu, akce pro rodiny s dětmi, každoročně nabízejí možnost získat peníze na stromy do krajiny, spolupráce se školami, např. venkovní učebna v NMNM, společné výsadbové akce
- **Záchranná stanice živočichů Pasíčka** – péče o handicapované živočichy, programy pro školy, terénní exkurze (na pomezí ŽV a ŽH)
- **Město Žďár nad Sázavou, odbory školství a životního prostředí**
- **Nové Město na Moravě, odbory školství a životního prostředí**
- **Muzeum Nové generace, Zámek Žďár nad Sázavou, a.s. Kinský** – lesníci pořádají exkurze o lesích v CHKO, muzeum oslovuje lidi z CHKO – účastní se Dnů venkova, muzeum se v budoucnu chystá i na přípravu přírodovědně zaměřených programů
- **OÚ Křižánky** – spolupráce při přípravě výstavy hub
- **Lesy ČR, Lesní správa Nové Město n. M.** – programy pro školy, výroba budek

- Horácké muzeum v Novém Městě n. M. – přírodovědné výstavy, podpora drobných environmentálních aktivit
- Muzeum ve Svatce – programy pro školy
- Národní muzeum v přírodě: Betlém Hlinsko – etnografické programy pro školy
- ZO ČSOP Žďár nad Sázavou – vycházky pro rodiny s dětmi
- Prameny Vysočiny o.p.s. – tematika vody v ŽV, spíše publikační činnost
- IC v regionu
- Školy v regionu
- Včelaři v regionu – programy pro školy, výstavy, dny včel
- Ekocentrum Skřítek (Polička – Pomezí) – malá ekoorganizace s minizoo
- Občanské sdružení Devět skal (Hlinsko), zaměřena na propagaci poznatků ekologie, ekologického zemědělství a lesnictví

Důležití partneři v oblasti práce s návštěvníky, zejména v cestovním ruchu

- **Město Žďár n. S.: odbor kultury** – provozuje TIC ve Žďáru nad Sázavou, muzeum na Tvrzí
- **Nové Město na Moravě: odbor kultury** – provozuje TIC v NMNM a Horácké muzeum
- Město Bystřice nad Pernštejnem (neleží přímo v CHKO ale má sem přesah)
- **Destinační společnost Koruna Vysočiny**
- Vysočina aréna – sportovní klub, pořadatel světových soutěží v biatlonu a běžeckém lyžování
- **Vysočina Tourism** – krajská centrála cestovního ruchu
- Vysoká škola polytechnická Jihlava
- **informační a kulturní střediska dalších obcí v CHKO** (příprava a distribuce tiskovin, informací),
- **provozovatelé penzionů a zemědělských farem** (distribuce tiskovin, možnost zaparkování při nástupu na naučné stezky, směřování k návštěvnické infrastruktuře)
- **Muzeum Nové generace** – zámek Žďár nad Sázavou
- **Horácká galerie** Nové Město na Moravě
- **větší obce jako Sněžné, Svatka, Jimramov, Polička, Ždírec nad Doubravou, Trhová Kamenice, Hlinsko** – prostřednictvím TIC či obecních úřadů
- **Muzeum v přírodě Vysočina: Veselý kopec, Betlém v Hlinsku** – součást Národního muzea v přírodě)
- **další poskytovatelé služeb v cestovním ruchu** jako jsou provozovatelé památek, muzeí, provozovatelé kempů a restaurací, zařízení v okolí přírodních koupališť apod. (směřování návštěvníků, propagace cílů)
- **vlastníci návštěvníky využívaných pozemků a hospodáři** jako LČR, Lesní družstvo Přibyslav, Sousedské lesy Jimramov, Správa lesů rodiny Belcredi, Rybářství Kinský (směřování návštěvníků, propagace cílů, komunikace limitů území)
- **vydavatelé map** KČT, SHOCart a další (co v mapách bude a co ne, tj. směřování návštěvníků a komunikace limitů území)
- **Policie ČR, městská policie, rybářská stráž** (usměrnění chování návštěvníků území)

Dílčí závěr

AOPK ČR, RP Východní Čechy - Správa CHKO Žďárské vrchy o území pečuje jako **správce** a její pracovníci se v různém rozsahu a kapacitě věnují **přímé komunikaci s veřejností** a spolupráci s partnery, což je **časově i metodicky náročné**.

Množství práce, které je potřeba k zajištění efektivní komunikace a práci s veřejností a usměrňování návštěvníků v CHKO dlouhodobě poroste, což předpokládá příslušnou personální kapacitu. **Stávající personální kapacita na celé RP se jeví nedostatečná a může fungovat pouze v případě intenzivní spolupráce s DP v Krátké, se kterým se RP bude na naplňování Akčního plánu pro práci s veřejností a tematických aktivit v rámci činnosti DP podílet. Koordinace mezi RP a DP (a destinačním managementem v oblasti cestovního ruchu) je klíčová. První kroky – nastavení činností proběhne ke konci roku 2020 a v roce 2021 bude otestován způsob vzájemné komunikace a fungování.**

Komunikace s veřejností a spolupráce s partnerskými organizacemi je důležitá nejen v již tradiční oblasti ekologické výchovy, osvěty a výzkumu. Práce s návštěvníky se stala nedílnou součástí praktické péče o CHKO.

Spolupráce s partnery je důležitá zvláště při vytváření obrazu území, který bude akcentovat limity návštěvnosti a vhodnou prezentaci přírodních a kulturně-historických hodnot území. Strategickými partnery v tomto směru jsou: **destinační managementy (zejména Koruna Vysočiny, Vysočina Tourism), **vlastníci pozemků a hospodáři** (lesy, rybníky), **obce, poskytovatelé služeb v cestovním ruchu** včetně NPÚ, **vydavatelé turistických a cykloturistických map, i tradiční partneři** – Město Žďár nad Sázavou a Nové Město na Moravě apod. **Pro zachování odborné úrovně obsahu interpretace** (využití výstupů výzkumu při komunikaci) je i nadále **nutná spolupráce nejen s vlastními odborníky AOPK ČR, ale i s akademickým sektorem a výzkumnými institucemi** (např. projekt CzechGlobe).**

Kapacita a možnosti strážní služby na území CHKO jsou omezené.

Analýza návštěvnosti

Vývoj návštěvnosti

Jak se dlouhodobě vyvíjí návštěvnost regionu, které jsou nejnavštěvovanější objekty a části roku, trend do budoucna

Území CHKO Žďárské vrchy spadá z větší části do turistického regionu **Vysočina** a turistické oblasti **Vysočina**. Menší část se nachází také v turistickém regionu **Východní Čechy**, turistické oblasti **Chrudimsko-Hlinecko** a **Českomoravské pomezí**.

Území CHKO je vzhledem ke své poloze uprostřed republiky výborně dostupné během 1 hodiny pro více než 1 milion obyvatel a do 2 hodin více než pro 2,5 milionu obyvatel ČR. **Návštěvnost území CHKO se dosud systematicky nesleduje**. Data o počtu návštěvníků si pro vlastní potřebu shromažďují některé instituce (například NPÚ) či destinační společnosti (Koruna Vysočiny). Některé subjekty a poskytovatelé služeb v cestovním ruchu údaje o návštěvnosti běžně nezveřejňují. Nově je možné údaje z hlavních turistických cílů sledovat i v systému MIS (CzechTourism), který uvádí i data z krajů.

Dostupné údaje návštěvnosti vybraných návštěvnických objektů

Region	název památky	Návštěvnost						Index
		2007	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2015
CHKO Žďárské vrchy	Poutní kostel sv. J. Nepomuckého	24 654	31 055	36 533	32 600	30 937	33 648	108%
	Národní muzeum v přírodě – Soubor lidových staveb Vysočina, Hlinsko	75 577	63 567	74 217	81 523	73 239	87 550	138%
	Regionální muzeum města Žďár n. S.	7 964	12 376	14 165	13 647	12 989	13 577	110%
	Horácké muzeum, NMNM	8 269	11 717	9 471	8 116	8 782	8 712	74%
	Muzeum nové generace, zámek Žďár n. S.					60 000*	59 200	100%

Zdroj: NPÚ (NIPOS), CzechTourism (Koruna Vysočiny),

Z dostupných údajů je zřejmé, že **turistické cíle na území CHKO nepatří v celorepublikovém srovnání k nejnavštěvovanějším, nicméně návštěvnost zůstává dlouhodobě stabilní**. K nejnavštěvovanějším turistickými cílům patří Soubor lidových staveb Vysočina, Hlinsko (součást Národního muzea v přírodě), Muzeum nové generace na zámku ve Žďáru nad Sázavou a nedaleká památka UNESCO – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře.

Dle názoru dotazovaných odborníků je návštěvnost dlouhodobě vysoká, s tím, že Žďárské vrchy jsou oblíbeným cílem chalupářů a jednodenních návštěvníků zejména z Brna.

Mění se ale složení návštěvníků pohybujících se v terénu, kdy v posledních letech začali výrazně převládat cyklisté nad pěšími. Vysoký podíl cyklistů naznačují i data ze sčítačů. Kraj Vysočina má od léta 2016, resp. 2017 na území CHKO 2 sčítací body: Pilák u Žďáru nad Sázavou a Nové Město na Moravě.

Lokalita	Cyklisté	Pěší	Celkem	V-IX	% V-IX	VII-VIII	% VII- VIII	denní max	pracov. dny průměr	nepracov. dny průměr	neprac /prac
Žďár Pilák											
2017 (1.7.- 31.12.)	62 329	24 480	86 809			66 293	76%	2 280	442	541	1,2
2018	123 057	49 327	172 384	131 571	76%	67 223	51%	2 305	394	666	1,7
2019	112 984	47 924	160 908	120 469	75%	65 188	54%	2 402	367	624	1,7
Nové Město na Moravě											
2017 (1.8.- 31.12.)	17 408	22 593	40 001					1 207	247	296	1,2
2018	53 060	70 228	123 288	73 196	59%	38 490	53%	3 575	286	467	1,6
2019	50 897	62 461	113 358	69 810	62%	35 590	51%	1 278	269	413	1,5

Zdroj: www.mereninavstevnosti.cz

Data jsou sice pouze dílčí, nicméně ukazují, že trend výrazné převahy cyklistů nad pěšími lze pozorovat v okolí Žďáru nad Sázavou. V okolí Nového Města na Moravě tak zřetelný není, k čemuž přispívá i vysoká návštěvnost akcí ve Vysočina Aréně.

Sezónnost:

Je zřejmé, že **cyklistika má svůj jasný vrchol v době letních prázdnin**, ale silné mohou být i měsíce květen, červen a září, v případě příhodného počasí i duben.

U pěších návštěvníků není vrchol v době prázdnin tak ostrý, i když je rovněž zřejmý. V letech, kdy se ve Vysočina Aréně uskuteční podnik úrovně světového poháru, se tato skutečnost projevuje na výrazné návštěvnosti pěších. Příkladem může být prosinec 2018, kdy sčítač zachytil jednoznačně nejvyšší hodnotu přesahující 15 000 (oproti 3 000 v prosinci 2017 a 4 000 v prosinci 2019).

Průměrná návštěvnost:

V pracovní dny není v porovnání s víkendy a svátky zásadně nižší, což ukazuje na to, že jsou sledovaná místa frekventovaná nejenom v rámci odpočinku a cestovního ruchu, ale i v rámci běžného provozu.

V roce 2016 byla zpracována případová studie CHKO Žďárské vrchy. Jako nejvíce zasaženou oblastí dopady cestovního ruchu byla vyhodnocena **centrální oblast CHKO Žďárské vrchy s největší koncentrací skalních útvarů**, mezi sledovanými trasami turistická trasa „Za nejkrásnějšími skálami Žďárských vrchů“ (<https://www.vysocina.eu/vylety/1940-za-nejkrasnejsimi-skalami-zdarskych-vrchu>) a **trasa naučné stezky Žákova hora**.

Charakteristika návštěvníků

Jaké skupiny návštěvníků se v území objevují, jaké jsou jejich potřeby, jak se chovají, v jakých oblastech se dostávají do konfliktu s ochranou přírody a ostatními návštěvníky území.

Charakteristika návštěvníků byla vytvořena na základě údajů místních odborníků a dat z terénního průzkumu. Sběr proběhl na lokalitách v regionech: Devět skal a okolí, Krátká a okolí, Křižánky a okolí, Novoměstsko, Velké Dářko a okolí, Veselý Kopec a Žďársko. Celkem bylo od ledna do srpna 2020 sebráno 508 dotazníků. Průběh a výsledky šetření byly bohužel ovlivněny aktuální situací v souvislosti s pandemií koronaviru, kdy došlo opakovaně k omezení pohybu obyvatel.

Dotazníky vycházejí z dotazníků původně připravených Univerzitou Karlovou, které byly dlouhodobě využívány v některých velkoplošných chráněných územích v ČR. Část otázek vždy zůstává stejná, aby umožňovala dlouhodobé využití dotazníků a srovnání dat, část otázek se upravuje podle specifických potřeb území. Otázky týkající se infrastruktury a aktivit slouží zároveň k ověření pracovních hypotéz. Vzor dotazníku viz Přílohy.

Z dostupných údajů vyplývá, že se v regionu lze setkat s dále uvedenými skupinami uživatelů. Hranice mezi skupinami nejsou ostré a jeden návštěvník může patřit do více skupin. Charakteristika těchto skupin je velmi podobná na území celé ČR. U těch skupin, u nichž se podařilo během sběru získat dostatečně velký počet dotazníků, jsou obecné charakteristiky doplněny konkrétními daty. Týká se to skupin *Rodiny s dětmi, Pěší, Cykloturisté, Jednodenní návštěvníci, Pobytoví návštěvníci*.

Podle demografie

Rodiny s dětmi

Bylo získáno 194 dotazníků. Nadprůměrné množství mířilo do oblasti Devět skala okolí (57%, +8% oproti průměru), podprůměrně byla skupina zastoupena v Krátké a okolí (23%, -5%).

Charakteristika (kdo jsou)

- rodiče nebo prarodiče s dětmi (nejsilnější byla skupina rodičů 35-45 let)
- přijíždějí celoročně, pokud je pěkné počasí (69% během hlavní prázdninové sezóny)
- mimo hlavní sezónu spíše na jednodenní výlety, během zimních i letních prázdnin na vícedenní pobyty (3-7 dní uvedlo 54%)
- z hlediska motivace se tato skupina nelišila od průměru, preferovala poznávání přírody a jejích krás (73%) a klid a odpočinek (53%), sportování uvedlo jako jeden z dvou hlavních důvodů návštěvy jen 13%.
- K preferovaným aktivitám patřily návštěva Devět skal (54%, oproti celkovému průměru +8%), delší pěší výlet (40%) a krátké procházky (34%)
- Zájem by rodiny s dětmi měly o program pro děti (45%, +22% oproti průměru), nic, žádné aktivity 22%, ukázky lezení s výkladem, resp. návštěva expozice 19%, environmentální program zaměřený na aktuální problémy (sucho, kůrovec) 17%.
- K zajímavým tématům patří zvířata (39%), základní informace o oblasti (39%), rostliny (34%) a místní tradice (38%)
- K ubytování využívali hlavně malé penziony (30%), vlastní chaty a chalupy (23%)
- Do regionu se přepravovali hlavně vlastním autem 95% (+11% oproti průměru), v rámci oblasti pak pěšky (72%) a autem (52%)
- Žďárské vrchy si spojují především se skalami, výhledy, turistikou, borůvkami

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- tipy na místa v regionu s rodinnou nabídkou různě časově a fyzicky náročných možností trávení volného času
- programy pro celou rodinu včetně dětí a snadno dostupné informace o jejich nabídce
- rozumná výše vstupného resp. informace o slevách
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení
- dětské hřiště

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- chtějí příjemně prožít společný čas

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- vnímavá skupina k poselství ochrany přírody – skrze děti lze působit na rodiče
- může s nimi být problém, když jsou hluční a odhazují odpadky

Školní výlety

Charakteristika (kdo jsou)

- školní mládež a studenti SŠ, počet v poslední době klesá z důvodu konkurenčních nabídek výletů na klíč
- jezdí autobusem nebo vlakem ve větších skupinách zejména v červnu
- program mají stanovený předem, nemají příliš prostor pro jeho okamžitou změnu
- délka návštěvy do 4 hodin
- v regionu mohou pobývat i několik dní
- úroveň zájmu o přírodní fenomény velmi proměnlivá
- ocení wifi zdarma a možnost využít své telefony

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- program ušitý na míru – nabídka s jasným programem
- rozumnou výši vstupného resp. slevy
- možnost zaparkovat autobus
- možnost rychle využít wc a občerstvení
- cenově dostupné suvenýry

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- chtějí účelně spojit aktivní pohyb s poznáváním přírodních a kulturních zajímavostí regionu, to vše za rozumnou cenu

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- občas zanechávají odpadky nebo poškozují skály
- budoucí návštěvníci regionu

Dětské skupiny, tábory

Charakteristika (kdo jsou)

- jsou to děti a jejich vedoucí
- v regionu jsou od jara do podzimu o víkendech

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- možnost cenově dostupného ubytování a stravování
- cenově dostupné suvenýry

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- přijíždějí za dobrodružstvím a za poznáváním přírody, ale i zábavou

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- pokud jsou dobře vedené, nejsou s nimi žádné problémy a území zatěžují minimálně

Chalupáři

Charakteristika (kdo jsou)

- navštěvují místo příležitostně v doprovodu rodiny nebo hostů na návštěvě
- spíše střední a starší generace, hlavně Brno a okolí a Vysočina
- v území jsou pravidelně, někteří téměř trvale, menší útlum nastává během zimy

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- možnost zaparkovat auto
- rozumnou výši vstupného resp. slevy
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- přijíždějí za venkovským klidem, zahrádkařením, odreagováním jednoduchou manuální prací, krásnou přírodou, čistým prostředím

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- mohou být místními advokáty ochrany přírody
- občas bývají potíže s tím, že vyvázejí organické odpady ze zahrad mimo vlastní pozemky
- občas pořádají hlučné akce
- občas dochází ke střetům s místními (neshody kolem rušení hlukem, tradičního využívání ploch k místní rekreaci – výletišť Kadov)

Chataři

- podobné jako chalupáři, jen zimní útlum je výraznější

Podle zájmu / důvodu návštěvy

Horolezci

Charakteristika (kdo jsou)

- přijíždějí během horolezecké sezóny, hlavně v létě, v menší míře na jaře, na podzim i v zimě, lézt mohou legálně na vyhrazených místech obvykle ve druhé polovině roku, na několika místech celoročně
- spíše mladší, ale i střední generace
- spíše uzavřená komunita, která s ostatními návštěvníky příliš nekomunikuje
- hlavní zájem mají o lezecké terény a někdy o možnost přespání v přírodě
- většina leze „ikony“ (hlavně Drátník, Čtyři palice...)

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- snadno dostupné informace o možnostech horolezectví v CHKO
- možnost zaparkovat auto
- možnosti levného ubytování v blízkosti lezeckých terénů
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- pohodové lezení bez problémů - adrenalin, sportovní vyžití a krásy přírody

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- většinou bivakují, občas rozdělávají oheň, nedodržují omezení a ruší hnízdící ptáky, špiní skály magnezíem
- nelegální vjezd a parkování u skal
- hluk - dost na sebe pokřikují

Běžci na lyžích

Charakteristika (kdo jsou)

- v případě sportovnějšího pojetí spíše muži, jinak muži i ženy všech věkových kategorií
- přijíždějí, jakmile jsou dobré sněhové podmínky, popř. je umožněno lyžování na umělém sněhu ve Vysočina Aréně – listopad-březen,
- ocení kvalitně upravené běžecké stopy

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- možnost zaparkovat auto rozumnou výši vstupného resp. slevy,
- možnost využít wc a občerstvení
- přesné informace o sněhové pokrývce, počasí, upravenosti běžeckých tras, terénního informačního systému

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- kvalitně upravené běžecké stopy
- turistické/sportovní vyžití a krásy přírody

- dostupné občerstvení na trati s dostatečnou kapacitou

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- při nedostatečných parkovacích kapacitách odstavují auta na silnicích a tím ztěžují dopravu a zimní údržbu

Pěší turisté

Celkem se podařilo získat 337 vyplněných dotazníků. Nadprůměrné množství mířilo do oblasti Devět skála okolí (62%, +12% oproti průměru), podprůměrně byla skupina zastoupena v Krátké a okolí (21%, -7%) a na Žďársku (9%, -6%).

Charakteristika (kdo jsou)

- jsou zastoupeny všechny věkové kategorie
- přijíždějí od jara do podzimu
- v posledních letech se jejich počet v poměru k cyklistům spíše snižuje
- nadprůměrný počet pěších návštěvníků byl zachycen v oblasti Devět skal 62%, +14% oproti celkovému průměru
- mimo hlavní sezónu spíše na jednodenní výlety, během zimních i letních prázdnin na vícedenní pobyty (3-7 dní uvedlo 46%)
- z hlediska motivace se tato skupina výrazně preferovala poznávání přírody a jejích krás (78%) a klid a odpočinek (57%), sportování uvedlo jako jeden z dvou hlavních důvodů návštěvy jen 12%.
- k preferovaným aktivitám patřily návštěva Devět skal (54%, oproti celkovému průměru +8%), delší pěší výlet (51%) a krátké procházky (30%)
- zájem by pěší návštěvníci měli o nic, žádné aktivity 30% (!), program pro děti (22%), ukázky lezení s výkladem (19%), procházku s průvodcem (18%), návštěvu expozice 17%, nebo virtuálního průvodce (16%).
K zajímavým tématům patří zvířata (39%), základní informace o oblasti (35%), rostliny (32%) a místní tradice (27%)
- K ubytování využívali hlavně vlastní chaty a chalupy (28%) a malé penziony (25%)
- Do regionu se přepravovali hlavně vlastním autem 87%, v rámci oblasti pak pěšky (100%) a autem (37%), hromadnou dopravu využívá 1%.
- Žďárské vrchy si spojují především se skalami, lesy, přírodními krásami, výhledy, klidem a turistikou

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- tipy na turisticky atraktivní místa CHKO
- kvalitní značení tras
- rozumná výše vstupného resp. informace o slevách
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- přicházejí a přijíždějí za pěší turistikou, sběrem lesních plodů a hub, příjemně prožitým časem v přírodě, poznáváním regionu, odpočinkem

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- může u nich být problém s odpadky a hlukem
- vstupování mimo vyznačené trasy

Orientační běžci

Charakteristika (kdo jsou)

- hlavní mladší muži, ale jsou zastoupeny i ostatní věkové kategorie
- přijíždějí v průběhu celého roku, pokud to dovolují povětrnostní podmínky
- v území se koná několik závodů, z toho dva větší

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- kvalitní mapy
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- chtějí podat fyzický výkon

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- problémy bývají minimální a týkají se hlavně myslivců a rušení zvěře, v případě pohybu v citlivých územích by mohl být problém i s rušením vzácných a ohrožených druhů

Cykloturisté

Podářilo se získat jen 69 dotazníků, takže další vyhodnocení této skupiny nebylo prováděno.

Charakteristika (kdo jsou)

- jsou zastoupeny všechny věkové kategorie, častěji ženy než muži
- nejvíce přijíždějí od dubna do listopadu, Potřeby (bez čeho se neobejdou)
- tipy na turisticky atraktivní místa CHKO
- kvalitní značení cyklotras
- rozumná výše vstupného resp. informace o slevách
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- jezdí se vyvětrat, relaxovat, „udělat si hezký den“

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- problémy bývají s odhazováním odpadků, jízdou po stezkách a pěšinách, jízdou mimo cesty a volným terénem, střety s pěšími návštěvníky, rušení

Sportovně zaměřené cyklisté

Podářilo se získat jen 13 dotazníků, takže další vyhodnocení této skupiny nebylo prováděno.

Charakteristika (kdo jsou)

- zahrnuje terénní i silniční kondiční cyklisty, častěji muži, výkonnostně založení
- jsou zastoupeny všechny věkové kategorie
- přijíždějí v průběhu celého roku, pokud to dovolují povětrnostní podmínky

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- tipy na turisticky atraktivní místa CHKO
- kvalitní značení cyklotras
- rozumná výše vstupného resp. informace o slevách
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- chtějí zažít adrenalin a podat fyzický výkon

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- problémy bývají s odhazováním odpadků, jízdou po stezkách a pěšinách, jízdou mimo cesty a volným terénem, střety s pěšími návštěvníky, rušením zvířat a erozí

Kešeři

Charakteristika (kdo jsou)

- všechny věkové kategorie, ale zpravidla spíše mladší nebo střední věk, často i páry a rodiny
- přijíždějí celoročně, pokud není sněhová pokrývka
- vyskytují se po celém území tam, kde jsou keše
- přijíždějí za sběrem keší a poznáním regionu

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- informace o keších
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- najdou keš, navštíví zajímavá skrytá místa a dozví se něco o místní kultuře, památkách, tradicích

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- mohou působit lokální problémy se sešlapem, odpadky a pohybem mimo značené cesty v MZCHÚ

Offroad motoristé

Charakteristika (kdo jsou)

- hlavně mladí
- přijíždějí od jara do podzimu
- vyhledávají lesní cesty – mimo značené trasy, hlavně příměstské oblasti

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- přijíždějí za dobrodružstvím a adrenalinem

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- způsobují hluk, emise, erozi, poškození zvláště chráněných částí přírody

Účastníci sportovních akcí

Charakteristika (kdo jsou)

- jedná se o sportovce (hlavně běžce a cyklisty), organizátory a jejich doprovod
- akce se konají celý rok

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- možnost bezpečně odložit kolo a zavazadla
- možnost zaparkovat vlastní vůz
- možnost využít wc a občerstvení
- možnost ubytování, popř. využití kempu, stanu na vyhrazených místech

Očekávání (bez čeho nebudou spokojeni)

- přijíždějí za sportovním zážitkem

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- problém u špatně organizovaných akcí mohou být odpadky, eroze, sešlap, u větších akcí bývá problém s rušením zvířat, parkováním a WC

Podle délky pobytu

Jednodenní návštěvníci

Celkem se podařilo získat 114 vyplněných dotazníků. Nejvíce v oblasti Devět skala okolí (39%, -10% oproti celkovému průměru), dále v Krátké a okolí (26%, -2%) a na Žďársku (25%, +10%).

Charakteristika (kdo jsou)

- jsou zastoupeny všechny věkové kategorie
- přijíždějí od jara do podzimu, oproti průměru byli relativně častější v zimě (+12% oproti celkovému průměru) a na jaře (+6%), méně o prázdninách (-18%)
- z hlediska motivace se tato skupina preferovala poznávání přírody a jejích krás (71%) a klid a odpočinek (45%), sportování uvedlo jako jeden z dvou hlavních důvodů návštěvy jen 11%.
- K preferovaným aktivitám patřily návštěva Devět skal (46%), krátké procházky (36%) a delší pěší výlet (31%)
- Zájem by pěší návštěvníci měli o nic, žádné aktivity 25%, návštěvu expozice 25%, program pro děti (22%), procházku s průvodcem (18%) a ukázky lezení s výkladem (17%).
- K zajímavým tématům patří zvířata (36%), základní informace o oblasti (33%), rostliny (32%) a místní tradice (22%)
- Do regionu se přepravovali hlavně vlastním autem 89%, v rámci oblasti pak pěšky (68%) a autem (40%), hromadnou dopravu využívá 3%.
- Žďárské vrchy si spojují především se skalami, lesy, přírodními krásami a klidem

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- tipy na turisticky atraktivní místa CHKO
- kvalitní značení tras
- rozumná výše vstupného resp. informace o slevách
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- může u nich být problém s odpadky a hlukem

Pobytovní návštěvníci

Celkem se podařilo získat 333 vyplněných dotazníků. Nejvíce v oblasti Devět skal a okolí (54%, +6% oproti celkovému průměru), dále v Krátké a okolí (27%, -1%) a na Žďársku (10%, -4%).

Charakteristika (kdo jsou)

- jsou zastoupeny všechny věkové kategorie
- přijíždějí od jara do podzimu, relativně nejvíce respondentů z této skupiny bylo v průběhu prázdnin (78%, +4% oproti celkovému průměru)
- z hlediska motivace se tato skupina preferovala poznávání přírody a jejích krás (68%) a klid a odpočinek (56%), sportování uvedlo jako jeden z dvou hlavních důvodů návštěvy jen 4%.
- K preferovaným aktivitám patřily návštěva Devět skal (48%, oproti celkovému průměru +2%), delší pěší výlet (41%) a krátké procházky (27%)
- Zájem by pěší návštěvníci měli o nic, žádné aktivity 27%, program pro děti (23%), ukázky lezení s výkladem (20%), procházku s průvodcem (17%), návštěvu expozice 17%, nebo virtuálního průvodce (17%).
- K zajímavým tématům patří zvířata (39%), základní informace o oblasti (34%), místní tradice (32%) a rostliny (29%)
- K ubytování využívali hlavně malé penziony (35%) a vlastní chaty a chalupy (31%)
- Do regionu se přepravovali hlavně vlastním autem 87%, v rámci oblasti pak pěšky (67%) a autem (45%), hromadnou dopravu využívá 2%.
- Žďárské vrchy si spojují především se skalami, lesy, přírodními krásami, výhledy, klidem a turistikou

Potřeby (bez čeho se neobejdou)

- tipy na turisticky atraktivní místa CHKO
- kvalitní značení tras
- rozumná výše vstupného resp. informace o slevách
- možnost zaparkovat auto
- možnost využít wc a občerstvení

Dopad /význam (jak mohou uškodit či prospět)

- může u nich být problém s odpadky a hlukem

Dílčí závěry

Složení návštěvníků CHKO je pestré.

*Za příznivých sněhových podmínek tvoří početnou skupinu **běžci na lyžích**, kteří zejména na Žďársku a Novoměstsku dominují přibližně od ledna do března.*

***Cykloturisté** začínají převažovat poté, co z cest sleze sníh a jsou více soustředěni do období od května do října.*

***Pěší turisté** jsou v poslední době méně početnou skupinou než cykloturisté. V území se pěší turisté pohybují v podstatě celoročně s hlavním těžištěm návštěvnosti od května do října, podobně jako **horolezci**.*

*Díky husté síti značených tras a zajímavým turistickým cílům jsou Žďárské vrchy atraktivní pro **rodiny s dětmi**, a to jak v době letních, tak i jarních prázdnin. V období před letními prázdninami se objevuje skupina **školních výletů**, na kterou během prázdnin navazují **dětské tábory**. Na podzim návštěvnost výrazně klesá a má opět povahu jednodenních výletů případně víkendových pobytů zaměřených na pěší turistiku a cykloturistiku.*

Průzkum současné situace

Přehled návštěvnické infrastruktury

Stručný popis infrastruktury související s interpretací území

Území CHKO Žďárské vrchy je **tradiční destinací** především **domácího cestovního ruchu**.

Rekreace a sportovní aktivity zůstávají i nadále jednou z výrazných forem využívání území a s jejich rozvojem je potřeba nadále počítat. Populární internetový portál *Kudy z nudy* ji například v současné době (2020) uvádí takto: Žďárské vrchy a stejnojmenná chráněná krajinná oblast se dá bez nadsázky považovat za jednu z posledních nedotčených oáz klidné a čisté přírody v srdci Česka.

Území CHKO je využíváno celoročně pro krátkodobé i dlouhodobé pobyty, letní i zimní turistiku a sportování. Kromě pobytové rekreace patří mezi neoblíbenější cykloturistika, pěší turistika, lyžování a zimní sporty, horolezectví, vodní sporty a masové závody (zejména v orientačním běhu a na horských kolech). Pobytová rekreace v minulosti značně ovlivnila vzhled krajiny, s převažujícími negativními důsledky (výstavba individuálních rekreačních objektů a areálů). Přispěla také k počáteční koncentraci většího množství návštěvníků na několika atraktivních místech v území CHKO, což má své důsledky pro zatížení území a tlak na rozvoj další infrastruktury i v současné době.

Stávající návštěvnická infrastruktura je umístěna především ve velkých centrech jako je Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Hlinsko a oblastech kolem Křižánek, Velkého Dářka a Tří studní.

V tomto stručném přehledu infrastruktury jsme se zaměřili na cyklotrasy, pěší trasy, lezecké terény, vodní plochy, větší sportovní areály, rozhledny a parkoviště. Naučné stezky a expozice jsou z hlediska interpretace zajímavé kvůli obsahu a jsou popsány dále v části *Přehled stávající interpretace*.

Cyklotrasy

Z rekreačních a sportovních aktivit provozovaných návštěvníky, **cykloturistika zaznamenala v posledních letech největší rozvoj, což odpovídá i celorepublikovému trendu.** V krajině Žďárských vrchů je možné využít cca **160km** tras. Vzhledem k husté síti cyklotras nejrůznějších kategorií i vhodným terénům je dnes cykloturistika **nejmasovější rekreační činností v CHKO.** Lze očekávat, že s nástupem elektrokol, která zpřístupňují i náročnější a vzdálenější terény pro mnohé běžné cyklisty dříve nedostupné, bude rozmach cykloturistiky v CHKO pokračovat.

V území se pořádají i **cyklistické závody.** Za posledních 10 let vzrost jak počet závodů, tak počet účastníků. Několik příkladů pravidelných závodů: menší (50 – 100 účastníků) Na kole dokola, Závody policie Havlíčkův Brod, střední (100 – 250 účastníků) Hlinecký MTB hřebec, Sádecká pila, masové závody (více než 1000 účastníků) Kolo pro život.

Ve Vysočina aréně v Novém Městě na Moravě byla vybudována **sít singltreků** a jediný **pumpтреk** v kraji Vysočina, dále je zde stabilní **závodní trať pro závody světového poháru a mistrovství světa horských kol.** Nepravidelně se pořádají cykloorientační závody.

Speciálně pro cyklisty Správa CHKO připravila v roce 2014 **cyklistickou naučnou stezku** Žďárskými vrchy křížem krájem). Viz *Přehled stávající interpretace*.

Problémy:

1) Pohyb mimo trasy, intenzivnějšího pohyb v dřívě klidných oblastech, rušení volně žijících živočichů – cyklisté stále častěji vyhledávají i trasy, které nejsou primárně určeny cyklistům a vyhýbají se hlavním komunikacím. Tento trend býval doménou adrenalinových cyklistů. S větší dostupností kol a rozvojem elektrokol jsou dnes však i méně zdatným cyklistům ve větší míře dostupné části území, které bývaly poměrně klidné. Příklad prezentace tras na některých webech:

<http://cyklotrasy.net/cyklo020.htm> (Nejezděte po cyklotrasách!)

2) Nevhodné vedení některých cyklistických tras. Většinou jde o doporučené, v terénu neznačené trasy a typy na výlety, které nebyly **projednány s vlastníky pozemků a hospodáři**. Trasy vytvářejí různé subjekty – od vydavatelů map až po informační centra, obce či provozovatele služeb, kteří se snaží vyjít návštěvníkům vstříc. Tyto trasy sice nejsou vyznačeny v terénu, ale objevují se v tištěných mapách i elektronických aplikacích. **Dochází tím ke směřování návštěvníků do míst, kde jejich pohyb není žádoucí nebo je z nějakého důvodu nebezpečný.**

2) Sdílení tras s pěšími. Zejména tam, kde se jedná o oficiální značené pěší trasy KČT, je výsledkem **zvýšování rizika konfliktů mezi cyklisty a pěšími**. Narůstající počet cyklistů a zhoršující se vzájemné chování situaci dále komplikuje. Cyklisté také často nerespektují omezení, i když je stezka jednoznačně označena pouze pro pěší (např. okruh NS Kolem Zelené hory ve Žďáru nad Sázavou).

Nejproblematictější místa:

Obecně se jedná o **úseky vedoucí přes maloplošná chráněná území**, kde není pohyb cyklistů žádoucí **a/nebo hůře sjízdné úseky, které vedou po stávající značené pěší trase KČT** – konkrétně např. trasy NS Dářská rašeliniště vedoucí přes NPR, nezpevněné, pěší trasy v NPR Žákova hora apod.

3) Zejména za mokra dochází k erozi a **ničení povrchu cest a stezek pro pěší**.

4) Na cyklostezkách zůstávají po návštěvnicích nahromaděné **odpadky**.

5) U akcí s větší návštěvností je problém **parkování mimo parkoviště** (nedostatečná kapacita).

Ze strany zřizovatelů a provozovatelů infrastruktury:

6) Žádná nebo nedostatečná komunikace pravidel chování – sdílení tras, pochopení pro další uživatele cest a vlastníky pozemků (těžba, výkon jiné hospodářské činnosti a s tím související pohyb motorových vozidel a techniky), respektování zákazu vstupu na soukromé pozemky apod. (Kraj Vysočina však např. využívá Kodex terénního cyklisty).

Pěší trasy

Pěší turistika má ve Žďárských vrších dlouholetou tradici. Značené pěší turistické trasy (např. červená ze Sněžného přes Devět skal a Žákovu horu do Škrdlovic) vznikaly v regionu už od roku 1889.

Dnes je v CHKO **zhruba 300 km značených tras KČT**, o které pečují 3 odbory KČT (Žďár n. S., Hlinsko a Jimramov). Změny vedení pěších tras a upřesňování turistických informací v mapách KČT jsou s AOPK ČR konzultovány. **Nejzatíženější trasy** jsou v centrální části CHKO (Svratka – Karlštejn – Čtyři Palice – Milovy; Svratka – Devět skal; Křížánky – Devět skal; Sněžné – Blatiny – Devět skal – Žákova hora). Místem s největší návštěvností je dlouhodobě vrchol **Devět skal**. V důsledku výrazného rozvoje cykloturistiky, **podíl pěší turistiky v posledních letech klesá**.

Naučné a vlastivědné stezky vznikají zhruba od roku 1990. Jsou situovány v návštěvnicky atraktivních místech s přírodními či kulturními zajímavostmi: např. NS Žákova hora (prales na Žákově hoře), NS Milovská (vesnická památková zóna Křižánky a České Milovy), NS Kolem Zelené hory (zámek Žďár nad Sázavou a poutní areál na Zelené hoře), na děti zaměřená NS Kukyho les (návštěvníky vyhledávaná rekreační oblast kolem Křižánek). Více viz *Přehled stávající interpretace*.

Některé obce budují vlastní **vycházkové trasy** do svého okolí, které vybavují informačními panely nebo tištěným průvodcem: např. Lázeňská oddychová stezka (Hlinsko), Borovská poznávací stezka (Borová).

Problémy:

1) Vedení tras není vždy konzultováno s AOPK ČR. Tradičně bývalo vedení tras předem konzultováno se Správou CHKO, v posledních letech to ale není vždy pravda. Z hlediska smysluplného rozvoje cestovního ruchu a uvážlivého nakládání s místními zdroji bude nekoordinovaný postup při nárůstu počtu turistů v budoucnu způsobovat problémy.

2) Příliš intenzivní pohyb v bezprostřední blízkosti skal (hnízdíště zvláště chráněných druhů – výra velkého a krkavce velkého), kolem kterých jsou turistické stezky vedeny. Přestože je výstup na skály vázán na souhlas orgánu ochrany přírody, dochází k porušování ze strany nejen horolezců, ale i pěších turistů a k **rušení ptáků při hnízdění**.

3) Pohyb mimo značené trasy, zejména v době, kdy lidé ve větším počtu přijíždějí sbírat houby a lesní plody. Omezení nejsou respektována ani v územích s nejvyšší ochranou (národní přírodní rezervace). https://zdarsky.denik.cz/zpravy_region/vstup-do-rezervaci-je-zakazan-20160722.html

4) V posledních letech se na sdílených trasách stále častěji objevují konflikty mezi uživateli tras. Jde zejména o konflikty s **cyklisty**, kteří využívají trasy značené jako pěší a jezdí často tak, že ohrožují ostatní. Ale vyskytují se i konflikty s **hospodáři**, a to zejména při těžbě dřeva a v okolí rybníků, kdy hospodáři na místa musejí vjíždět motorovými vozidly.

5) Odhazování odpadků podél tras a v okolí odpočinkových míst.

Ze strany zřizovatelů a provozovatelů infrastruktury:

6) Žádná, nedostatečná nebo nevhodná komunikace pravidel chování – sdílení tras, pochopení pro další uživatele cest a vlastníky pozemků (těžba, výkon jiné hospodářské činnosti, a s tím související pohyb motorových vozidel a techniky), respektování zákazu vstupu na soukromé pozemky apod.

Odpočívadla

Po celém území, v blízkosti pěších tras a cyklotras jsou na mnoha místech zřízena odpočívadla. Jsou **smysluplně situována ve strategických bodech**, jimiž návštěvníci procházejí – u parkovišť na nástupních bodech, křižovatkách cest a dalších místech, kde se návštěvníci přirozeně zastavují. Některá odpočívadla jsou vybavena odpadkovými koši, jiná ne – záleží na zřizovateli a možnostech odpadky odvážet a likvidovat.

Většina těchto zařízení byla během terénního průzkumu **funkční**. Zřizovateli jsou většinou obce, lesní hospodáři, případně soukromí provozovatelé služeb v jejich blízkosti.

Problémy:

Občas se hromadí odpadky a vyskytuje vandalismus.

Rozhledny a vyhlídková místa

Rozhledny a vyhlídkové věže, které nabízejí pohled na krajinu Žďárských vrchů, se nacházejí **většinou na okraji CHKO či mimo CHKO**. Přímo v CHKO jsou **jako vyhlídkové body využívány především vrcholky skal**. Jsou turisticky nejvyhledávanějšími místy v území (např. Devět skal, Pasecká skála, Drátenická skála apod.).

Rozhledny a vyhlídkové věže

Na Zuberském kopci (u Trhové Kamenice, mimo CHKO)

Věž telekomunikačního vysílače. Vyhlídkový ochoz v 39m. Výhled: na Žďárské vrchy i Železné hory, za dobré viditelnosti i Orlické hory a Krkonoše.

Vojtěchovská rozhledna (u Vojtěchova, mimo CHKO)

Nejvyšší plošina v cca 12m. Výhled: na Žďárské vrchy i sousední Železné hory. Za velmi dobré viditelnosti lze dohlédnout až na Kralický Sněžník nebo Sněžku.

Terezka (u Proseče, mimo CHKO)

Plošina ve výšce 25 m. Výhled: Žďárské vrchy – oblast Hlinska a Poličky, za dobré viditelnosti např. i Krkonoše.

Horní les (u Víru, mimo CHKO)

Věž telekomunikačního vysílače. Plošina ve výšce 38 m. Výhled: Žďárské vrchy – východní část v okolí Jimramova, za dobré viditelnosti i Orlické hory, Krkonoše a další hraniční pohoří.

Karasín (u Bystřice pod Pernštejnem, mimo CHKO)

Vyhliídka z výšky 25m. Výhled: Žďárské vrchy – východní část (např. ski areál na Harusově kopci či Devět skal) aj.

Rosička (JZ od Žďáru nad Sázavou, mimo CHKO)

Věž telekomunikačního vysílače. Plošina ve výšce 24 m. Výhled: Žďárské vrchy – zejména jižní část, Železné hory, Posázaví.

Vyhliídková věž Ždírec nad Doubravou

Věž bývalého vodojemu. Výhled: pouze na město Ždírec nad Doubravou (jižním a západním směrem) a přilehlou část CHKO Žďárské vrchy (Ranské polesí).

Vyhliídková místa

Na webovém portálu mapy.cz návštěvník najde **více než 50 míst přímo na území CHKO**. Některé z nich Správa CHKO Žďárské vrchy uvádí i na webových stránkách AOPK ČR (Studnice, Krátká, Pasecká skála, Blatiny, Teplá, Drátenická skála, Malinská skála).

<http://zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/pro-navstevniky/nejkrasnejsi-vyhledy/>

Problémy:

Vyhliídková místa ze skal patří mezi **nejvyhledávanější turistické cíle** v území. Z hlediska ochrany přírody jsou však **zároveň jedny z nejzranitelnějších** (rušení hnízdění chráněných druhů, znečišťování okolí skal, rostoucí intenzita využití nejoblíbenějších míst).

Parkoviště

Základní možnosti parkování jsou zajištěny ve městech a obcích, kde jsou z hlediska ochrany přírody a krajiny v zásadě bez větších problémů. Často navazují na východiska značených tras a naučných stezek. Provozovatelé kempů, dalších ubytovacích zařízení a sportovních areálů budují vlastní parkoviště. Vlastní parkovací plochy mají také oblíbené turistické cíle a prohlídkové objekty. Na návštěvnicky atraktivních místech mimo obce jsou využívány skromné parkovací možnosti na okrajích a křižovatkách cest a na provizorních parkovištích.

Problémy:

1) Kapacita parkovišť ve špičkách nedostačuje

S parkováním má v letním období problémy většina atraktivních turistických cílů v CHKO. Také v obdobích (v létě i v zimě), kdy se nárazově zvyšuje počet návštěvníků (**příznivé počasí o víkendech, sběr hub a lesních plodů, v zimě vhodné podmínky pro běžecké lyžování**) se kapacita stávajících parkovišť rychle plní a přetlak poptávky způsobuje hromadné parkování na nevhodných místech mimo obce a podél silnic, často i několik km (např. Tři Studně). Tato situace pravidelně nastává i **během masových závodů.**

2) Porušování zákazů vjezdu

Návštěvníci často zcela vědomě porušují zákaz vjezdu ve snaze **zaparkovat co nejbliže** k cíli. Zákazy jsou běžně porušovány zejména v sezóně sběru hub a lesních plodů. **Kritická situace s parkováním je především na okrajích silnic a na vjezdech na lesní cesty.** Lesní zákon vjezd motorových vozidel zakazuje. Volný průjezd je na některých místech zásadní, např. pro přístup pro záchrannou službu. Nelegální parkování a vjezdy komplikují také běžné hospodaření.

Nejproblematictější místa: Tři Studně, Sklené, Peklo, Devět skal, Ransko (bledule)

Tábory, kempy, nocležiště

Na území CHKO je vyhrazeno 17 míst pro letní dětskou rekreaci. **Kempy** jsou na Pílské nádrži, Velkém Dářku, Řece, Milovech, Sykovci, Medlově a v Borové u Poličky. Některé bývalé letní tábory (např. ve Sněžném a Zubří) nyní fungují celoročně. U přírodního koupaliště v Novém Městě na Moravě bylo zřízeno **nocležiště** – místo na přespání po jednu noc s hygienickým zázemím.

Problémy:

Sporadicky byly řešeny případy poškozování či nepovoleného **kácení dřevin rostoucích mimo les způsobených táborníky, nedovolené rozdělování ohňů a hromadění odpadků.**

Přírodní koupaliště a sportovní vodní plochy

V CHKO jsou správci povodí jako **plochy ke koupání** vedeny rybníky Koupaliště v Novém Městě na Moravě, Medlov, Sykovec, Velké Dářko a vodní nádrž Pílská, tradičně jsou využívány i rybníky Milovský a Řeka. **Nejpopulárnějšími jsou Velké Dářko a Pílská nádrž.** 15 lokalit je využíváno ke sportovnímu rybolovu (viz Plán péče o CHKO). Na Velkém Dářku provozuje místní jacht klub plachtění, populární je závod dračích lodí. Vzhledem k rostoucí poptávce po využití vodních ploch a popularitě vodních sportů trvá zejména na Velkém Dářku snaha o rozšiřování aktivit na vodních plochách.

Problémy:

1) Přítomnost vysoké koncentrace návštěvníků v blízkosti atraktivních a přírodovědně cenných území. Důsledkem je rušení ptáků při hnízdění, ničení břehových porostů i ponořených vodních rostlin, odpady v okolí vodních ploch. S koupáním souvisí zvýšení obsahu živin (zejména sloučenin fosforu).

2) Porušování zákazů vjezdu na pláže a k rybníkům – pravidelně dochází k porušování zákazu vjezdu motorovými vozidly např. surfaři v prostoru Radostín – Dářko.

3) Porušování zákazu využití částí vodních ploch, jejichž využití je omezeno v souvislosti s ochranou přírody a ochranou kvality vod. Problematický je provoz motorových člunů, které občas zasahují do okrajových částí EVL Dářská rašeliniště.

4) Nedostatek hygienických zařízení a odpady

Ze strany zřizovatelů a provozovatelů infrastruktury:

5) Nedostatek vhodných opatření, včetně infrastruktury, které by negativní dopady omezily – např. trestání porušování zákazů vjezdu apod.

Sportovní areály

Sportovní aktivity jsou významnou součástí rekreačního využití území CHKO. V oblasti je řada větších i menších areálů. **Některé se specializují pouze na sezónní sporty, jiné jsou využívány celoročně.** Zde uvádíme pouze některé z nich.

Vysočina aréna (Nové Město na Moravě)

Nejrozsáhlejší a nejznámější areál v oblasti. Místo konání Mistrovství světa v biatlonu a dalších významných mezinárodních závodů (u světových závodů je denní návštěvnost až 30 000 lidí). Areál je **volně přístupný**. V zimě je areál technicky zasněžován a závodní trasy v délce 1,5 až 5 kilometrů se pravidelně upravují pro **běh na lyžích**.

V létě jsou dráhy využívány bruslaři a lyžaři na kolečkových lyžích. V roce 2014 přibily **singletracky** – jednosměrné trasy **pro horská kola, nordic walking a cross country**. Singletracky jsou propojeny s atraktivními místy Novoměstska, Žďárska i Bystřicka. Celkem vzniklo nově 30 kilometrů stezek. 1 singletrack je určen i pro vozíčkáře. Všechny trasy jsou označeny turistickým značením a jsou bezplatně k dispozici všem návštěvníkům od poloviny dubna do konce října. V roce 2018 přibyla cyklistická **pumptracková dráha**.

Ski areály s vleky

Kratší **lyžařské vleky s upravenými sjezdovkami s umělým zasněžováním:** Nové Město na Moravě – Harusův kopec (Ski Snowpark Harusák), Svatka (Ski areál Svatka) a dále Jimramov (Ski areál Nový Jimramov, vlek Sedliště), Hlinsko. Sjezdovka ve Věcově je bez zasněžování.

Areál Pilák (Žďár nad Sázavou)

Moderní rekreační areál u Pilské nádrže (2013 – 2014). Zázemí pro rodiny s dětmi, s hracími prvky pro menší i větší děti – včetně lanového parku a několika víceúčelových a travnatých hřišť. Půjčovna kol, koloběžek, lodí i šlapadel.

Adrex Base Camp (Vír)

Testovací centrum a půjčovna. Nabízí návštěvníkům širokou škálu outdoorového vybavení (lezecký materiál, ferratové sety, kola, vodácké vybavení, backcountry lyže atd.), které mohou vyzkoušet. Leží u přehrady Vír (mimo CHKO), ale navrhuje svým zákazníkům aktivity nejen v přilehlých areálech ve Víru (ferraty, vodní kanál), ale **i trasy na území CHKO** (Žďárské vrchy i Moravský kras). Trasy uvedené na webu, které zasahují do CHKO Žďárské vrchy, jsou zatím většinou v oblasti Nové Město – Sněžné – Jimramov. **Jednou z inzerovaných služeb je však také doprava skupin přímo na místo.**

<https://www.adrex.cz/vir-a-okoli/>

Zázemí pro lyžařské sporty (viz také Sportovní areály)

Žďárské vrchy jsou známy svými terény pro lyžařské běžecké sporty, a to **zejména ve vrcholových partiích Žďárských vrchů** (nad 700 m. n. m., déle leží sněh). Při dobrých sněhových podmínkách jsou v terénu **upravené a vyznačené běžecké trati** s hlavními východisky v Novém Městě na Moravě, Třech Studních a Žďáru nad Sázavou. Na několika svazích v CHKO jsou vybudovány kratší vleky s upravenými sjezdovkami. Další vhodných terénů pro sjezdové lyžování je málo.

Tradiční akcí jsou **soutěže psích spřežení**, pořádané 1x až 2x ročně v okolí hotelu Horník na Třech studních a **snowkiting** – vlečení lyžaře za drakem, který se provozuje v oblasti Fryšavy a mezi Maršovickými, Pohledcem a Rokytnelem.

Problémy:

1) Nedostatečná kapacita parkovišť

Poptávka po parkování ve špičkách (prázdniny, svátky, dobré počasí o víkendech) výrazně roste a kapacita stávajících parkovacích ploch v obcích a výchozích místech na trasy nedostačuje. Návštěvníci pak parkují mimo parkoviště a způsobují komplikovanou situaci v obcích i mimo ně (např. Tři Studně, Sklené) – viz také Parkoviště

2) Vysoká koncentrace návštěvníků

Masově navštěvované akce ve Vysočina aréně, které probíhají jednou za 1 – 2 roky znamenají obrovský nárazový nápor desítek tisíců návštěvníků na okolní lesy a vodní tok, probíhající sportovním areálem (nároky na množství vody, hygienická zařízení – nedostatek vody/překračování limitů na odběr vody, znečištění okolí)

Horolezecké terény

Horolezectví je jednou z tradičních sportovních aktivit v CHKO Žďárské vrchy a zdejší skalní útvary jsou **známé jako výborné lezecké terény**. K lezení je využívá nejen řada horolezců, ale také Armáda ČR, Policie ČR a záchranné sbory. **Většina skalních útvarů je vyhlášena jako MZCHÚ**. Nejoblíbenějšími terény jsou Drátenická skála, Bílá skála a Čtyři palice a Rozštípená skála u Hamrů.

Správa CHKO **horolezecké využití skal reguluje**. Někde je lezení provozováno celoročně, některé skály či cesty mají časové omezení, na některých není lezení povoleno vůbec a jsou celoročně zavřeny.

Problémy:

1) Porušování zákazu lezení a příliš intenzivní pohyb v bezprostřední blízkosti skal (hnízdíště zvláště chráněných druhů – výra velkého a krkavce velkého). Přestože je výstup na skály vázán na souhlas orgánu ochrany přírody, dochází k porušování a k rušení ptáků při hnízdění.

2) Porušování omezení a zákazů vjezdu motorových vozidel

3) Nelegální táboření, zakládání ohňů a znečišťování odpadky

Orientační běhy a běžecké závody

Žďárské vrchy jsou vyhledávanou oblastí pro běžecké i orientační závody. Organizované akce jsou se Správou CHKO většinou konzultovány. V posledních letech se koná v CHKO ročně 10 – 15 větších závodů (např. Běhej lesy, Běh pro život).

Problémy:

1) Akce pod 100 účastníků někdy nebývají hlášeny + z hlediska kontroly dodržování vymezených prostorů jsou běhy (především orientační) problematické a stejně tak problematické je objektivní hodnocení vlivu těchto sportů na přírodu a krajinu, zejména možné rušení zvláště chráněných druhů žijících skrytě na velkém prostoru, jako např. jeřábek lesní.

2) Parkování při akcích (viz také *Parkoviště*)

Problém s odpadky

Jeden z problémů návštěvnického ruchu v CHKO. Propagování režimu – co si přinesu, to si i odnesu – je proto velmi důležité. **Komunikace** této zásady směrem k návštěvníkům by měla být jedním z významných cílů práce s návštěvnickou veřejností **nejen v přírodních rezervacích, ale i v obcích**, které si na problém odpadků ve spojitosti s návštěvníky stěžují také.

Dílčí závěr

Výrazným společným jmenovatelem bez ohledu na cílovou skupinu je nedostatečná kapacita parkovacích ploch a nelegální parkování.

Možnosti parkování jsou na mnoha místech omezené a neodpovídají požadavkům ze strany návštěvníků během sezónních špiček. Je vhodné pokračovat ve spolupráci s majiteli pozemků, obcemi a hospodáři – je potřeba hledat možnosti rozšíření legálních parkovacích ploch, případně legalizovat stávající provizorní plochy, a tam, kde je to nutné, postihnout porušování zákazů vjezdu.

Zvláštní pozornost bude potřeba věnovat rozvoji zázemí a infrastruktury, zejména vyřešení parkování (!) v Krátké, kde bude v roce 2020 otevřeno návštěvnické středisko (Dům přírody) CHKO Žďárské vrchy. A dále rozvoji infrastruktury na Piláku, v oblasti Křížánek, Devíti skal, Velkého Dářka a okolí areálu Vysočina aréna.

Síť cyklotras využívá podstatnou část místních komunikací na území CHKO a částečně i síť značených tras pro pěší, kde pravidelně dochází ke střetům s ostatními uživateli.

Je potřeba udělat revizi tras v mapách a v případě problematických míst iniciovat přeložení sporných úseků tras v terénu a jejich následné přeznačení v terénu i v mapách.

Celkově je potřeba **konsolidovat situaci s vyznačováním tras do vydávaných map (SHOCart) a na ně navázaných aplikací a dohodnout se na způsobu další spolupráce**. Podklad pro dohodu dává Smlouva o spolupráci uzavřená v roce 2011 mezi AOPK ČR a firmou SHOCart s.r.o. Spolupráce s KČT funguje v tomto směru dobře.

Stávající **sít pěších tras** je dostatečně rozsáhlá a vybavená místy k posezení. Spíše než rozšíření sítě je potřeba její **průběžná údržba**. Je potřeba, aby byl stav prvků pravidelně vyhodnocován a v případě zjištěné závady zjednána náprava.

V případech **cyklotras i pěších tras** je potřeba **spolupracovat s destinačními managementy a informačními centry a dohodnout se na společné přípravě doporučovaných tras**, které jsou návštěvníkům navrhovány jako produkty cestovního ruchu, tak aby návštěvníky nenaváděly do citlivých a problematických míst (viz Plánovací část: Limity využití území).

Jako velmi potřebné se jeví **koordinované působení na toleranci ze stany různých uživatelů stezek a cest**, což bude za současné zhoršující se situace (v rámci celé ČR) **nutno řešit na úrovni krajů ve spolupráci s dalšími aktéry** zastupujícími cyklisty, pěší a další uživatele tras, obcemi, policií apod., případně přímo celorepublikovou kampaní. Upozornění v mapách či nahodile v terénu bohužel nefungují.

Co se týče **odpadkových košů** uvnitř maloplošných chráněných území, **je třeba propagovat zásadu „co si přinesu, to si i odnesu“**.

Lokalizace a rozsah služeb

Hlavním centrem turistických služeb na území CHKO Žďárské vrchy je oblast Novoměstska, Žďáru nad Sázavou, Sněžného a Hlinska.

Podle údajů ČSÚ fungovalo k 24. 2. 2020 na území CHKO Žďárské vrchy 123 ubytovacích zařízení. Nejvíce zařízení bylo registrováno v Novém Městě na Moravě a okolí – 7 hotelů, 6 penzionů, 1 kemp, 3 chatové osady a 4 turistické ubytovny, dále pak ve Sněžném a okolí 5 hotelů, 5 penzionů, 1 kemp a 1 chatová osada, v oblasti Tři Studně – Fryšava pod Žákovou horou 3 hotely, 4 penziony, 1 kemp, 2 turistické ubytovny, 2 rekreační střediska a 1 tábor, v oblasti Žďáru nad Sázavou a okolí 6 hotelů, 3 penziony, 1 kemp a 1 turistická ubytovna, Velkého Dářka a okolí (Škrdlovice) 1 hotel, 4 penziony, 1 kemp, 1 turistická ubytovna a v Hlinsku a okolí 1 hotel, 6 penzionů a 1 turistická ubytovna.

Většina zařízení (100) měla celoroční provoz.

Převládají menší a střední zařízení – 114 uvádí kapacitu do 50 pokojů, jen 7 zařízení má kapacitu větší. 28 zařízení je hotelového typu, z toho 21 v kategorii *** a vyšší. 41 zařízení je vedeno jako penzion, 12 jako turistická ubytovna. Dále je evidováno 7 kempů a 5 chatových osad.

Je jasné, že výše uvedené dostupné údaje neposkytují úplný obrázek, protože neevidují ubytování v soukromí. Dávají nicméně základní představu o struktuře a rozložení ubytovacích služeb na území CHKO.

Stravovací služby jsou soustředěny v hlavních turistických centrech a poblíž nejnavštěvovanějších turistických cílů. Kvalita i dostupnost nabízených stravovacích služeb je podle vlastních zkušeností velmi proměnlivá. Někdy je problémem kapacita – např. při dobré zimní sezóně stravovací zařízení na lyžařských trasách nezvládají nápor lyžařů.

Služby pro cyklisty jsou rozvinuté – do sítě Cyklisté vítáni je zapojeno 15 zařízení – 9 ubytovacích, 2 stravovacích, 1 TIC, 3 turistické cíle. Na webu googlu lze dohledat více než 15 míst, kde si lze na území CHKO vypůjčit nebo nechat opravit kolo.

Turistická informační centra se v CHKO Žďárské vrchy nacházejí v obcích Žďár nad Sázavou (2x), Nové Město na Moravě, Krucemburk, Ždírec nad Doubravou, Svatka a Hlinsko. Zjištěná úroveň a rozsah podávaných informací i ochota personálu byly na dobré úrovni. Správa CHKO dle svého vyjádření pravidelně s TIC v regionu nespolupracuje, do některých dodává na požádání své tištěné materiály.

Koupání nabízí území jak v přírodě, tak na koupalištích a v krytých bazénech. Největší plochu představuje rybník Velké Dářko, oblíbená je Pilská nádrž, rybník Řeka nebo rybník Sykovec (*viz Přehled návštěvnické infrastruktury – Přírodní koupaliště a sportovní vodní plochy*). Z krytých bazénů patří k vyhledávaným Městské lázně v Novém Městě na Moravě, Relaxační centrum Žďár nad Sázavou a Městský plavecký bazén v Hlinsku.

Lyžování – nejhustší síť upravovaných běžeckých tratí je v okolí Nového Města na Moravě na v okolí Žďáru nad Sázavou. Příznivci sjezdového lyžování mohou zamířit například do Ski snowparku Harusův kopec u Nového Města na Moravě, Ski Areálu Jimramov, Skiareálu Hlinsko nebo SKI areálu Svatka. Někde fungují za vhodných podmínek i menší vleky (v posledních letech ale jen výjimečně).

Dílčí závěr

Žďárské vrchy patří k místům s letní i zimní nabídkou. Na struktuře ubytovacích služeb se projevuje i historická obliba území pro hromadnou rekreaci – díky níž jsou výrazně zastoupeny větší ubytovací kapacity. Situace vypadá dlouhodobě stabilizovaná. V turistických centrech je rozvinutá turistická infrastruktura. Vzhledem k převládajícímu trendu posledních let, kdy roste obliba domácího cestovního ruchu – kratších dovolených, lze předpokládat, že turistické služby v regionu se budou nadále rozvíjet. V oblasti stravování by bylo vhodné se zaměřit na zvýšení kvality a dostupnosti nabízených služeb.

Chybějící služby v území

Dynamický **rozvoj cyklistiky** a elektromobility si vynutí **nabídku doprovodných služeb, včetně dobíjecích stanic a bezpečné možnosti uložit kolo** během návštěvy turistického cíle.

V regionu v současnosti chybí atraktivní nabídka **průvodcovské služby v terénu**. Vzhledem k množství návštěvníků, kteří zde tráví kratší nebo delší pobyty, je pravděpodobné, že by se při vhodném zaměření a přiměřených cenách takováto služba mohla užít (na celkové situaci se jistě podepíše současná pandemie koronaviru). Při dobré spolupráci se Správou CHKO by služba mohla přispět i k usměrňování návštěvníků v terénu a jejich nenásilné osvětě. Nově otevíraný Dům přírody v Krátké by mohl tuto službu nabízet.

Dílčí závěr

*Nabídka turistických služeb v regionu je pestrá, nicméně do budoucna bude třeba řešit služby související s rozvojem cyklistiky a elektromobility, například **úschovny kol, dobíjecí stanice**. Vzhledem k zájmu o území chybí také **kvalitní profesionální průvodcovská služba**.*

Vnější obraz území

Jakými prostředky je území prezentováno navenek a jaký obraz území je komunikován

Za účelem provedení celkové analýzy vytvářeného obrazu **jsou analyzovány nejdostupnější zdroje informací z pohledu běžného návštěvníka** (nejde o všechny existující zdroje, jedná se o výběr! srovnatelný s mystery shoppingem u fyzických služeb). Zahrnuty jsou internetové zdroje (www stránky, sociální sítě, youtube) a na nich prezentované audio a vizuální příspěvky, a dále návštěvníkovi běžně volně dostupné informační a propagační tiskoviny (které byly dostupné v danou dobu sběru na informačních centrech, u turistických cílů či ubytovatelů, případně na pracovištích AOPK ČR v nástupních bodech). Hodnocení bylo provedeno na jaře 2020 (před koronavirovou pandemií).

Nejčastěji se opakující a nejvýraznější témata v prezentaci Žďárských vrchů

Krásná krajina, lesy, voda, skalní útvary

Celkový dojem vzhledem k péči o území

- Žďárské vrchy jsou pěkná, malebná **krajina, která prostě je**.
- Ze stávajících sdělení o Žďárských vrších **není vidět, že by se o území někdo příliš staral**, vyvolává to dojem určité samozřejmosti (ale ne v pozitivním duchu).

Očekávání, které v návštěvnických současné prezentace vytváří

- **Krásná zelená krajina bez lidí**, množství zajímavých rostlin (blíže nespecifikovaných), v létě příjemné počasí, v zimě hodně sněhu, romantický (drsňý) region s historií (lidová architektura)
- Koupání v přírodních rybnících, procházky po lesích, možnost houbaření (ráj), trasy pro cykloturistiku, terény pro horolezce
- Rozvinutá turistická infrastruktura (možnost ubytování, stravování, naučné stezky apod.), turistické cíle i mimo lesy a přírodu – lidová architektura, zámky, hrady, muzea

Co na základě vytvářeného očekávání chtějí návštěvníci vidět

- Skály, lesy bez lidí, prales, řeky a potoky, čisté a velké rybníky, roubenky, stáda oveček, houby, vzácné rostliny a živočichy, žádné lidi, v zimě sníh

Internetové zdroje

Za účelem analýzy byly hodnoceny následující zdroje informací:

- 1) vyhledávače Google a Seznam (prvních 8 odkazů po zadání: Žďárské vrchy),
- 2) sociální síť Facebook (prvních 8 relevantních odkazů po zadání: Žďárské vrchy),
- 3) portál Youtube (prvních 8 relevantních odkazů: Žďárské vrchy),
- 4) www Český rozhlas a Česká televize (prvních 6 relevantních odkazů po zadání: Žďárské vrchy)

Facebook

- Pokud návštěvník nenajde přímo odkaz na profil CHKO, tak další subjekty tuto informaci (existence chráněné krajinné oblasti) dál nepracovávají, nevyužívají, nepracují s ní
- **Profil CHKO je velmi dobře veden a spravován, vstřícný k veřejnosti, poutavý, motivující**

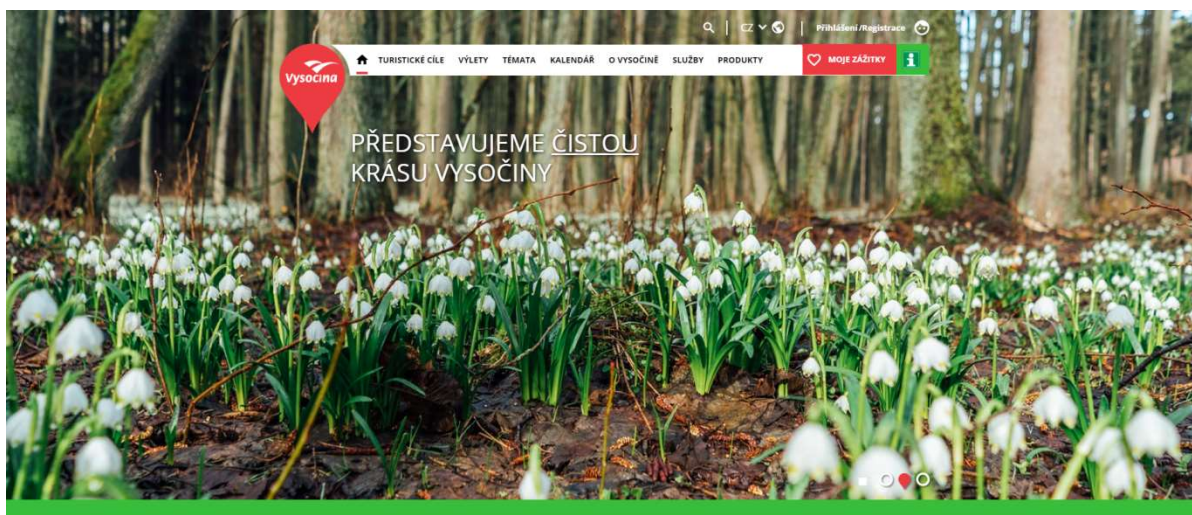
YouTube

- **Informace o Žďárských vrších se neustále opakují**, jako kdyby autoři filmů od sebe opisovali

- Většinou pelmel příroda, architektura, krajina. Rozvleklé, nesoučasné, nemotivující. Hodně starých snímků. Na pohled půvabně zeleně a mokře vypadající krajina, trochu opuštěná. Více výjimečná pro ty, kteří v ní žijí.

Webové stránky

- **Turistický portál kraje Vysočina** – není věnován přímý proklik (banner, upozornění) na přírodu (CHKO), i když z fotografií je zřejmé, že výlety do přírody směřují. Přírodu lze najít pod odkazem na **turistické cíle – příroda a rozhledny**, kde je CHKO Žďárské vrchy jednou z mnoha atraktivit (na úrovni ukázkových přírodních zahrad, naučných stezek apod.)

- **Stránky AOPK ČR** návštěvník opustí, pokud není cílený zájemce o problematiku CHKO a ochrany přírody. Na rozdíl od jiných **představují práci ochrany přírody, ale vypadají a jsou formulovány odborně**. Jedná se více o holá fakta a informace, která běžného návštěvníka nijak neosloví, ani neovlivní. <http://zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/>

Český rozhlas

- **Spolu s Českou televizí nejvíce přispívá k obrazu Žďárských vrchů jako oblasti, která má režim CHKO** (tj. režim odpovídající chráněnému území, včetně nutných omezení), **a kde se dějí aktivity tomu odpovídající** – spásání vzácných luk ovce a kravami, spolupráce s místními zemědělci, otevření informačního centra věnovaného přírodě a CHKO (Dům přírody)

Česká televize

- **Patrně nejmotivnější a nejefektivnější prostředek pro vytváření obrazu o Žďárských vrších**
- **Výsledný dojem přesto je:** Žďárské vrchy jsou hezký, ale v podstatě tuctový region, který nijak zvlášť nevyniká nad ostatními

Tištěné materiály

- **Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy je v tiskovinách propagována velmi málo**, nebo ne příliš zřetelně, **s výjimkou vlastních tiskovin AOPK ČR** (ze sebraných hodnocených materiálů konkrétně materiál Vážky, Ptáci a mapa Přírodou Žďárských vrchů)
- **Obraz cenné a ochranu zasluhující přírody vytváří pouze Správa CHKO ŽV (AOPK ČR)** ve svých vlastních tiskových materiálech
- Dojem uniformity – příroda v CHKO ŽV je stejně pozoruhodná a vzácná jako v dalších CHKO

Souhrnné hodnocení informačních kanálů o Žďárských vrších

- **CHKO Žďárské vrchy není budována jako „značka“ ve smyslu destinace.** To znamená, že málokterý zdroj informací pro návštěvníky je postaven přímo na chráněné krajinné oblasti. **Žďárské vrchy jsou představovány jako region, kde je CHKO zmíněna jako jedna z mnoha atraktivit** (klasickým příkladem je krajský turistický portál Vysočina Tourismu).
- **Region je většinou propagován jako „zapomenutý“, bez lidí, opuštěné cesty.** Pouze jeden z hodnocených zdrojů uváděl: „na Devíti skalách je to jako při výprodeji akčního zboží – hlava na hlavě a lesy jsou plné lidí“ (což odpovídá i dojmům návštěvníků z terénu).
- **Informace se neustále opakují – krajina, lesy, voda, lidová architektura, Zelená Hora.**
- **Krajina Žďárských vrchů je prezentována buď velmi romantizujícím způsobem, nebo jako prostředek pro sportovní vyžití** – zejména pro cykloturistiku a horolezectví.
- **Obraz Žďárských vrchů není vytvářen pouze jedním „nejsilnějším“ subjektem a médiem. Mezi nejdominantnější patří obecně tvůrci videí a spotů.**
- **Obraz Žďárských vrchů jako regionu s režimem CHKO** (tj. s režimem odpovídajícím chráněnému území, včetně nutných omezení) v povědomí běžného návštěvníka **nejvíce buduje Český rozhlas** (při poslechu na internetu je důležitý výběr dostupných článků na předních pozicích vyhledávače).
- **Informačně nejbohatším zdrojem v oblasti přírodních hodnot je FB a některé tištěné materiály AOPK ČR.** Nicméně ve srovnání s Českým rozhlasem (viz výše) mají **omezenější dostupnost** (zejména tištěné materiály jsou dostupné jen v omezené míře mimo pracoviště AOPK ČR) a vyhledávat je cíleně bude zejména skupina uživatelů, která je již ochraně přírody nakloněna. Komunikace **omezení**, které vyplývají ze statutu chráněného území, je zde také limitována formou (např. piktogramy, soubor pravidel). **Omezení většinou nejsou vysvětlována v kontextu**, což je výhoda právě u programů Českého rozhlasu či videospotů.
- **Hodnocená videa o Žďárských vrších by se dala natočit skoro všude v ČR** (samozřejmě s jinými atraktivitami). Stále se opakuje pelmel tradičních věcí – krajina, něco vzácného z rostlin a zvířat, lidová architektura, les smrkový, prales, rašeliniště, rybník, skály, tři čtyři vesnice, cyklisté, turisté a houbaři, sem tam nějaký ochránce a zemědělec, trochu patosu.
- **Chybí jednoznačná tvář, jasnější sdělení, které Žďárské vrchy odliší od jiných regionů a CHKO od jiných CHKO v ČR.**

Dílčí závěr

Většina důležitých postřehů je popsána výše, v souhrnném hodnocení informačních kanálů.

Co se týče pojednávaných **témat** v rámci prezentace CHKO a přírody a krajiny Žďárských vrchů:

- **V množství různorodých informací zaniká informace, že se jedná o významnou pramennou oblast.** Je to pouze charakteristika zahrnutá do mnoha jiných popisů a turistických atraktivit.
- **Pokud je rozsah lesních celků důležitý a výjimečný, vyjádření v procentech z celkové rozlohy území nevyvolá zamýšlený účinek.** Informace by měla být komunikována jinak.
- **Je důležité nepřehlížet fakt existence průmyslu na Žďársku, ale zapojit tuto skutečnost do kontextu území a interpretovat jeho pro i proti, a také jeho souvislost s okolním prostředím.** Pomáhá to nebudovat obraz romantického zapomenutého koutu s roubenkami uprostřed lesů. Pouze pravdivost a poctivost vytváří autenticitu, která oslovuje a je schopná akce.

Přehled stávající interpretace

Jaké formy interpretace se v území vyskytují a čemu se interpretace tematicky věnuje, jaký dojem vyvolává

Pro potřeby interpretačního plánu jsme se **zaměřili na interpretaci formou naučných stezek** (pěších i cyklo), **venkovních expozic, muzejních expozic** tematicky souvisejících s CHKO a **panelů ke zvláště chráněným územím**.

Podrobněji jsou pak v dalších sekcích popsány **vybrané NS, které jsou buď v majetku AOPK ČR nebo mají pro interpretaci CHKO Žďárské vrchy a zdejších fenoménů další potenciál** (Správa CHKO je schopna se na případné úpravě dohodnout apod.). **U expozic** jsme se podrobněji zaměřili především na **expozice tematicky související s CHKO, charakteristickými fenomény Žďárských vrchů a expozice v důležitých nástupních bodech** uvnitř i vně území (např. Žďár nad Sázavou, Polička, Hlinsko apod.).

K nasycení území panely výrazně přispělo umístění četných panelů a hraničnicků AOPK ČR k jednotlivým MZCHÚ v roce 2014 (viz dále Panely k MZCHÚ). Občas se vyskytnou místní iniciativy, např. A4 s informacemi o CHKO připíchnuté na mapách KČT (u zámečku Karlštejn nad Svatkou).

STEZKY

Kromě 4 stezek AOPK ČR (1 naučná cyklostezka, 3 naučné stezky pro pěší) je na území CHKO a v jejím nejbližším okolí **více než 20 (!) dalších naučných stezek a naučných tras**, které byly zřízeny **obcemi, organizacemi či spolky**. Jde většinou o klasické **panelové naučné stezky**, v některých případech **doplněné o hravé prvky pro děti, QR kódy**, které návštěvníka nasměrují k doplňujícím informacím **či audio/video** na webových stránkách zřizovatele.

Správa CHKO Žďárské vrchy bývá žádána o **spolupráci na přípravě obsahu panelů**, zvláště u témat spojených s přírodou a krajinou, což je jistě pozitivní. Při pracovním vytížení pracovníků AOPK ČR je však větší zapojení než konzultace, často nereálné.

Stezky v majetku AOPK ČR

Stezka	Délka*	Počet panelů	Další součásti	Oficiálně pěší/cyklo?
<i>Naučná cyklostezka Žďárskými vrchy křížem krázem</i>	60 - 70 km	22	tištěný průvodce s turistickou mapou	cyklo
<i>Naučná stezka Babín</i>	4 km	31	tištěný průvodce	pěší (na webu Vysočina Tourism uvedena i jako cyklo)
<i>Naučná stezka Dářská rašeliniště</i>	3 km	12	tištěný průvodce povalové chodníky, 2 vyhlídkové body	pěší (i na webu Vysočina Tourism uvedeno „není určena cyklistům“, jako důvod je však uveden kluzký povalový chodník při vyšší hladině vody)
<i>Naučná stezka Žákova hora</i>	2,6 km	10	tištěný průvodce	pěší (web Vysočina Tourism ji jako pěší nespecifikuje)

*u naučných stezek je běžným zvykem uvádět jako délku pouze úsek s panely, to znamená, že u jednosměrné stezky např. není připočítána cesta zpět, či celková délka včetně přístupové trasy z výchozího bodu, což se týká i okružních tras. Tyto informace někdy poskytují pouze zodpovědní tour operátoři, destinační management či provozovatelé infrastruktury. Údaje o délce trasy se proto u některých zdrojů mohou lišit i z tohoto důvodu.

Naučná cyklostezka Žďárskými vrchy křížem krázem (AOPK ČR)

Zhruba 60 – 70 km. Příznivcům cykloturistiky nabízí 3 okruhy (Novoměstský, Žďárský a Svratecko-hlinecký). Celkem 22 zastavení v místech s přírodními a kulturními zajímavostmi. Výchozím bodem Novoměstského okruhu je Vysočina aréna, Žďárského okruhu odpočinkový areál u Pilské nádrže a Svratecko-hlineckého okruhu náměstí 9. května ve Svatce nebo Betlém v Hlinsku. Ke stezce existuje tištěný průvodce z roku 2015 s podrobnou turistickou mapou (viz níže webový odkaz). V době průzkumu v roce 2019 byl pro vážné zájemce zdarma k dispozici v některých informačních centrech v regionu a v sídle AOPK ČR – Správy CHKO Žďárské vrchy ve Žďáru.

<http://zdarskevvrchy.ochranaprirody.cz/pro-navstevniky/naucne-stezky/naucna-cyklostezka-zdarskymi-vrchy-krizem-krazem/>

Naučná stezka Babín (AOPK ČR)

4 km dlouhá trasa prochází nejzachovalejšími přírodními partiemi Žďárských vrchů. Trasa kopíruje turistickou modrou, lze projít oběma směry – od Žďáru i Budče. Na 4 zastaveních seznamuje s jedinečnou a nezastupitelnou rolí lesů, rašelinišť, mokřadů a rybníků v přírodě. Další 2 zastavení, úvodní a koncové, informují o CHKO. Ke stezce existuje tištěný průvodce z roku 2013.

Naučná stezka Dářská rašeliniště (AOPK ČR)

Zhruba 3km dlouhá stezka spojuje 2 národní přírodní rezervace – Velké Dářko a Radostínské rašeliniště. Původní naučná stezka kolem rybníka Velké Dářko byla na konci roku 2013 nahrazena zcela novou stezkou v upravené trase. Provádí jedinečným územím dářských rašelinišť a prostřednictvím 12 panelů a 2 vyhlídkových bodů seznamuje se živou a neživou přírodou této části Žďárských vrchů. Ke stezce existuje tištěný průvodce z roku 2013.

Naučná stezka Žákova hora (ČSOP Žďár nevím přesně ve spolupráci s AOPK ČR)

Okružní stezka 2,6 km dlouhá, nicméně od místa, kde se dá legálně odstavit auto, je stezka vzdálená minimálně další 1km (po červené od Cikháje nebo zelené ve směru od Herálce). Trasa prochází NPR Žákova hora a věnuje se pralesu na Žákově hoře, historii, pramenům, zdejším živočichům, rostlinám a houbám. Má 10 zastavení. Ke stezce existuje tištěný průvodce z roku 2013.

Zdroj fotografie a ilustračních obrázků: internet

Naučné stezky jiných zřizovatelů tematicky související s CHKO

Název stezky	Délka	Panelů	oficiálně pěší/cyklo	CHKO/okolí	Vlastník /správce
<i>Vlastivědná stezka Krajem Chrudimky</i>	82 km	31	pěší / cyklo	CHKO a okolí - vedlejší CHKO Železné hory	ČSOP Nasavrky (CHKO Železné hory)
<i>Po stopách posledního vlka Vysočiny</i>	32 km	7	pěší?	CHKO	Žďárský cestovní ruch, o.s., Nové Město na Moravě
<i>Naše stromy</i>	0,7 km	22	nespecifikováno asfaltový povrch	CHKO	Křižánky
<i>Za pilníkáři na Český kopec</i>	1,5 km	6	nespecifikováno	CHKO	Křižánky
<i>Milovská</i>	4,7 km	20	nespecifikováno	CHKO	Křižánky
<i>Borovice lánská</i>	2,8 km	5	pěší (i cyklo)	CHKO	LČR
<i>Krátká</i>	0,7 km	15	pěší	CHKO	AOPK ČR
<i>Kolem Zelené hory</i>	2,1 km +2,6 km	5+5	pěší (kolem rybníka cyklistům vjezd zakázán)	CHKO	Žďár nad Sázavou
<i>Kukyho les</i>	1 km	8	pěší	CHKO	Březiny
<i>Literární NS Březiny</i>	1,4 km	5	nespecifikováno část zpevněný povrch	CHKO	Březiny
<i>Tři kříže</i>	2,8 km	5	nespecifikováno větší část zpevněná	CHKO	Nové Město na Moravě
<i>Okolo Novoveselského rybníka</i>	2,5 km	10	nespecifikováno	CHKO	Nové Veselí
<i>Metodka</i>	3,7 km	15	pěší / cyklo	CHKO	Věcov
<i>Lázeňská oddychová stezka</i>	4,2 km	5	nespecifikováno	CHKO	Hlinsko
<i>Ranské polesí</i>	18,5 km	8	nespecifikováno	CHKO	Ždírec nad Doubravou
<i>Borovská poznávací stezka</i>	20 km	11	nespecifikováno	okolí	Borová
<i>Okolo Poličky</i>	10 km	15	pěší	okolí	Polička
<i>Svratecká vodohospodářská</i>	16 km	22	pěší / cyklo	okolí	Bystřice nad Pernštejnem

Vlastivědná stezka Krajem Chrudimky (ČSOP Nasavrky)

82 km dlouhá stezka leží z větší části na území sousední CHKO Železné hory. Sleduje tok Chrudimky od jejích pramenů ve Žďárských vrších. Provádí návštěvníka krajinou od Pusté Kamenice, přes Kameničky a Hlinsko v severní části CHKO a pokračuje přes podstatnou část krajiny v CHKO Železné hory, až po Chrudim. 31 informačních panelů je věnováno obcím na trase i přírodovědným zajímavostem. Zpracování panelů působí zastarale. Existuje tištěný průvodce, fyzicky dostupný spíše v CHKO Železné hory, kde se pracoviště AOPK ČR stará o jeho aktualizaci a případný dotisk.

NS Po stopách posledního vlka Vysočiny (Nové Město na Moravě)

Okružní stezka, severně od Nového Města na Moravě. Panel č. 1 je v Maršovicích. 32 km dlouhá trasa se 7 zastaveními návštěvníka zavede k pomníku posledního vlka na Vysočině a dalším zajímavostem v krajině Novoměstska. Propojeno s aktivitami na webu pro děti i dospělé. Odkazy na některé doplňující prvky (např. zvukovou ukázkou Bábinčina maršovského valčíku) v době kontroly v roce 2020 nefungovaly.

<http://www.zdarskyocr.cz/>

NS Naše stromy (Křižánky)

Zhruba 700 m dlouhá. Začíná za Křižánkami u starého náhonu a končí na kraji lesa. Vede souběžně s modrou turistickou značkou ve směru na Devět skal. Zastavení jsou věnována převážně místním druhům stromů a jsou postupně doplňována. V době přípravy KPNV jich bylo 23 (viz níže web). Někde je zmiňována pod názvem *Poznejte naše stromy*. Stanoviště jsou doplněna QR kódy s rozšiřujícími informacemi. Na webu je ke stezce krátké 2minutové audio – úvod o stezce, který je zároveň příjemným přivítáním a vhodnou propagací obce a jejích aktivit, které se stromy souvisejí (viz odkaz).

<http://projekty.krizanky.eu/projekt/nase-stromy.html>

<http://projekty.krizanky.eu/sites/default/files/nodes-audio/019%20Nase%20stromy.mp3>

NS Za pilníkáři na Český kopec (Křižánky)

1,5 km dlouhá trasa vede z Křižánek od obecního úřadu na Český kopec. 6 zastavení o pilníkářství, tradičním řemesle, které kdysi přispělo k rozkvětu obce. Stanoviště jsou doplněna QR kódy s rozšiřujícími informacemi, včetně fotografií. Na webu je ke stezce krátké cca 3minutové audio – úvod o stezce, který zároveň zážitek ze stezky krátce shrnuje – co může návštěvník očekávat, jak vypadá trasa v jednotlivé roční době, upozorňuje na vyhlídku, vypráví místní pověst spojenou se jménem obce. Upozorňuje na QR kódy a doprovodnou hru na poklad. Nabízí zapůjčení „chytrého přístroje“ ke čtení QR kódů i v místním vzdělávacím centru. Příjemný tón (viz odkaz).

<http://projekty.krizanky.eu/projekt/naucna-stezka-pilnikari.html>

<http://projekty.krizanky.eu/sites/default/files/nodes-audio/020%20Naucna%20stezka%20pilnikarska.mp3>

NS Milovská (Křižánky)

Okružní stezka. Vychází od mostu přes Svatku za Moravskými Křižánkami, vede směrem pod Čtyři palice a přes České Milovy se vrací zpět. 20 tabulí je věnovaných historii krajiny pod Čtyřmi palicemi: zdejší kdysi proslulé sklárně, sklářské osadě, skalám, lesu, řece Svatce, Českým Milovům. Odtud i delší název stezky: *Příběh krajiny pod Čtyřmi palicemi*. Na webu je i k této stezce krátké cca 3minutové audio – úvod a krátké obsahové shrnutí historie místa. Upozorňuje na přírodní zajímavosti, zejména lokalitu Rychtářky. Na závěr shrnuje, kudy trasa vede. Příjemný tón (viz odkaz).

<http://projekty.krizanky.eu/projekt/milovska-stezka.html>

<http://projekty.krizanky.eu/sites/default/files/nodes-audio/021%20Pribeh%20krajiny%20pod%20Ctyrmi%20palicemi.mp3>

NS Borovice lánská (Kameničky)

2,8 km dlouhá. Je prioritně pro pěší, nicméně na stránkách LČR je u podrobnějšího popisu uváděna i jako vhodná pro cyklisty. V zimě ji LČR označují za nepřístupnou. Začíná 1km jižně od obce Kameničky, u silnice Svatka-Kameničky. Hlavním tématem je borovice lesní – ekotyp borovice lánská, která roste na rašelinných půdách. Tato borovice odolává pozdním mrazům a vytváří štíhlé kmeny s kvalitním dřívím. Díky specifickému vzrůstu je odolná i proti zlomům způsobených sněhem. Stezka zmiňuje i trvale udržitelné hospodaření v lesích Vysočiny a CHKO Žďárské vrchy. Tematicky je z hlediska KPNV důležité spojení s pěstováním lesa v místních podmínkách (adaptace) a s rašeliništi.

<https://lesy.cz/naucna-stezka/borovice-lanska/>

NS Krátká (AOPK ČR)

Okružní stezka, cca 700m. Prochází vesnickou památkovou rezervací. Celkem 15 zastavení u různých typů staveb tradiční vesnické architektury: stodoly, požární zbrojnice, kapličky, zemědělské usedlosti i domků chudších lidí. Tabule nejsou v terénu nastálo, bývaly instalovány pouze při konání akcí pro veřejnost, které organizovala AOPK ČR v minulosti v rámci provozu informačního centra v objektu Krátká č.p. 12, který je spolu s č.p. 2 přebudován na Dům přírody. Výjimkou je úvodní panel u požární zbrojnice. Určena především rodičům s dětmi a školním skupinám, průvodci jsou pohádkové bytosti. Ke stezce existuje tištěný průvodce. S využitím stezky se počítá v rámci výukových programů Domu přírody.

NS Kolem Zelené hory (Žďár nad Sázavou)

Okružní. Nabízí 2 okruhy, kolem 2 rybníků u zámku ve Žďáru nad Sázavou. Začátek tras je u zámku. Okruh A (2,1 km) vede k Bránskému rybníku a stavbám architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichla: ke dvoru Lyra a k Dolnímu hřbitovu. 5 zastavení seznamuje návštěvníky se stavbami samotnými a s místními pověstmi. Okruh B (2,6 km) vede kolem Konventského rybníka a nabízí posezení na 2 krytých odpočívadlech. 5 zastavení je zaměřeno na historii zámku, kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře a přírodní památku Louky u Černého lesa. Ke stezce existuje leták, který je v pdf umístěn i na webu. Panely na Okruhu B jsou momentálně aktualizovány (2020). (*Špatný stav povalového chodníku*)

<https://www.zdarns.cz/cestovni-ruch/naucna-stezka-kolem-zelene-hory>

NAUČNÁ STEZKA KOLEM ZELENÉ HORY
EDUCATIONAL PATH AROUND ZELENÁ HORA

Výcházkový okruh A v délce 2,1 km je situován do okolí Bránského rybníku a představí dvě stavby významného českého architekta Jana Blažeje Santiniho Aichla – Hospodářský dvůr Lyra a Dolní hřbitov.

Výcházkový okruh B v délce 2,6 km je výletem do míst s nevyšší ochranou přírody a krajiny. Provede Vás působivým prostředím okolí Konventního rybníku, nabídne výhledy na rybník, zámek a v neposlední řadě na poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře.

Walking tour A in the length of 2.1 km is situated in the surroundings of Bránský pond. Offer you relief on the bank of the pond and present two buildings of an important Czech architect Jan Blažej Santini Aichl – the Lyra Farmyard and the Lower Cemetery.

Walking tour B in the length of 2.6 km is an excursion to places with the maximum protection of nature and landscape. It will take you through the impressive surroundings of the Convent Pond, offer you views of the pond, castle as well as the Pilgrimage Church of St. John of Nepomuk on Zelená hora.

NS Kukyho les (Březiny)

Okružní stezka, cca 1 km. Určena především dětem. Průvodcem je postavička Kukyho z filmu Kuky se vrací. 8 zastavení s interaktivními prvky: vodní mlýnky, naklápěcí mapa s kuličkou, Hergotův domeček, Hergotmobil a další. Informace o době rozkladu odpadků a opakování znalostí o zvířatech.

<https://nabelisku.cz/letecky-pohled-na-stezku/> (propojeno se s Literární stezkou Březiny)

Literární NS Březiny

1,4 km dlouhá trasa vede od Běliska (kde je také východisko na trasu dětské NS Kukyho les) k Drašarově lípě (zastávka busu). 5 zastavení přibližuje Vysočinu, stará řemesla a dílo spisovatelky Terezie Novákové a skladatele Bohuslava Martinů.

<https://nabelisku.cz/letecky-pohled-na-stezku/> (propojeno se NS Kukyho les)

NS Kolem Novoveselského rybníka (Nové Veselí)

Zhruba 2,5 km dlouhá stezka na severním břehu rybníka. 10 panelů s interaktivními prvky (vodní mlýnek, dřevěné kostky, okno do krajiny) a úkoly. Průvodcem je kapka vody. Některá stanoviště umožňují pozorování drobných bezobratlých nebo poznávání chráněných druhů rostlin. U stanoviště s ptáky je k dispozici dalekohled. Na jižním břehu rybníka (není součástí stezky) je na malém poloostrově **ptačí pozorovatelná**. Tematicky klade stezka důraz na ochranu přírody a správné hospodaření s vodou v krajině. Byla připravena místními školami ve spolupráci s obcí a krajem. Školy ji pravidelně využívají při výuce.

<https://region.rozhlas.cz/vodni-stezka-kolem-veselskeho-rybnika-na-vysocine-ukazuje-jak-je-voda-v-krajine-7606315>

NS Tři kříže (Nové Město na Moravě)

Okružní stezka. 2,8 km dlouhá trasa začíná u hostince Za vodou na okraji města, vede pod vrchol Kalvárie a přes Horní Dvůr se vrací zpět. 5 zastavení. Od Tří křížů je výhled na panorama města. Trasa prochází kolem soustavy michovských rybníků.

NS Metodka (Věcov)

Okružní stezka. 3,5 kilometru dlouhá trasa na 15 informačních tabulích seznamuje návštěvníky s historií v období II. světové války, ale v souvislosti s CHKO také s lidovou architekturou, dřívější těžbou železné rudy a přírodními zajímavostmi. Vrch Metodka nabízí vyhlídku do krajiny směrem na severozápad. Na trase návštěvník uvidí např. zachovalá roubená stavení v Koníkově a 3 obnovené studánky s pitnou vodou.

<http://www.vecov.cz/cz/ns-metodka>

Lázeňská oddychová stezka (Hlinsko)

Okružní stezka. 4,2 km dlouhá trasa je zajímavá tím, že vznikla na místě původní kupecké stezky na základě historických a katastrálních map. Součástí stezky je nově vysázená lipová alej. Návštěvníkům jsou k dispozici 4 zastřešená odpočívadla. 5 informačních panelů bylo připraveno ve spolupráci s Městským muzeem a galerií v Hlinsku. Tematicky jsou zaměřeny na historii Hlinska a okolí: starou kupeckou cestu spojující Čechy a Moravu, která byla významná pro rozvoj celého regionu, místní lázně, místní malíře. V terénu tak doplňují expozice muzea a galerie. Stezka místně i tematicky propojuje CHKO Žďárské vrchy i CHKO Železné hory.

<http://www.ahp.cz/videos/272019-lazenska-stezka-byla-slavnostne-otevrena/>

NS Ranské polesí (Ždírec nad Doubravou)

Okružní stezka. Trasa je však dlouhá, téměř 19 km, proto většina návštěvníků zvolí jen část. Stezka začíná u informačního centra ve Ždírci nad Doubravou, vede kolem NPR Ransko a přes Krucemburk zpět. Na trase je umístěno 8 informačních tabulí, které seznamují návštěvníky s přírodou NPR Ransko,

PR Ranská jezírka a s historií a současností obcí na trase stezky. Leží na pomezí Žďárských vrchů a Železných hor. Ke trase existuje tištěný průvodce, ke stažení na stránkách Vysočina Tourismu:

<https://www.vysocina.eu/images/stories/xKatalog/Naucna-stezka-Ranske-polesi-skladacka.pdf>

Existuje i zkrácená, ale velmi matoucí a málo srozumitelná verze na A4:

<https://www.kzm-zdirec.cz/assets/files/Naucna-stezka-2017-kopie.pdf>

Borovská poznávací stezka (Borová)

Okružní stezka. Trasa je dlouhá, zhruba 20 km. Začíná u obecního úřadu v Borové a míří na jih, směrem k Luckému vrchu. Zpět se vrací přes Bukovinu a Svatou Kateřinu. Na trase je několik vyhlídkových míst. Lucký vrch a Skalka nabízí výhledy na Vysočinu, ze Svaté Kateřiny je nejlepší výhled na obec a její okolí. 11 zastavení stezky seznamuje návštěvníky mimo jiné se 3 kostely a kapličkou, které jsou dokladem historického vývoje regionu a zajímavou ukázkou sakrální architektury.

<http://obbor.adante.systems/?page=page&id=85>

NS Okolo Poličky

Okružní stezka. Trasa je dlouhá zhruba 10 km, lze ji rozdělit na kratší úseky. Začíná u Tylova domu v Poličce a míří směrem na jih od města do lesoparku Liboháj a k Přehradám. Tematicky zaměřena na ochranu přírody a historii Poličky. 15 zastavení se zajímavě graficky ztvárněnými tabulemi. Ke stezce byla připravena brožurka a pracovní list.

<http://www.a21policka.org/stezka/>

Tvůrci stezku prezentují jako součást naplňování myšlenek Agendy 21. Ve zpřístupnění území, které dříve nebylo pohodlně přístupné veřejnosti, vidí součást udržitelného rozvoje místa a regionu.

<http://www.a21policka.org/stezka/?stranka=o-stezce>

Svratecká vodohospodářská NS (Dalečín)

Stezka si stanovuje jako cíl „přiblížit základní pojmy vodního hospodářství, seznámit s aktuálními technickými a číselnými údaji a provést vodními díly“. 16 km dlouhá trasa sleduje řeku Svratku a vede kolem nádrže Vír. Výchozím bodem je obec Dalečín, končí ve Švařci. Lze ji projít i opačným směrem. Z celkem 22 zastavení se 16 tabulí věnuje vodohospodářství, 6 tabulí obcím na trase: Dalečín, zatopenému Chudobínu, Víru a Koroužnému.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Svrateck%C3%A1_vodohospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A1_nau%C4%8Dn%C3%A1_stezka

Panely u MZCHÚ

Jedná se o panely v jednotném designu AOPK ČR.

Na **větších panelech** dominuje **obrazová složka**. Předností jsou **kvalitní fotografie a stručné a výstižné texty**. Fotografie jsou zvláště zajímavé v případech, kdy přibližují zajímavé druhy rostlin a živočichů, geologický fenomén nebo nabízejí neobvyklý pohled na prezentované místo tak, jak ho návštěvník běžně neuvidí (letecký snímek apod.). Na **menších cedulkách** na hraničnících se státním znakem je textu minimum a je doplněn kresbou jednoho druhu. **Informace stačí k tomu, aby návštěvník pochopil co je to za území a proč a co se v něm chrání.**

V případě, že vedle sebe stojí velký panel a hraničník **na návštěvníka nepůsobí dobře, když text na malé cedulce slovo od slova opakuje text z většího panelu**. To je však problém, který se vyskytuje u této infrastruktury AOPK ČR na celém území ČR.

Především **větší, obrazové panely velmi dobře reprezentují CHKO, AOPK ČR a jednotlivá území**. Na území CHKO Žďárské vrchy patří dnes v terénu mezi **nejlepší interpretační panely, protože zohledňují úroveň grafického zpracování, kterou dnes návštěvníci očekávají, i jejich přesycenost informacemi a neochotu v terénu číst**. Díky zjednodušení a vizuální stránce jsou panely schopny přitáhnout pozornost návštěvníků.

Panely jsou doplněny o tzv. QR kódy, které nabízejí přístup k dalším informacím.

Texty jsou prezentací **zajímavých informací**, někdy souvislostí. **Jejich ambicí však není komunikovat složitější témata a problémy, které ochrana přírody ve vztahu k předmětům ochrany a vývoji v CHKO řeší**. Právě tato témata se však návštěvníků dotýkají nejvíce, protože je při pobytu v území pociťují na vlastní kůži – usychající lesy a rozsáhlejší kácené plochy v důsledku kůrovce a dalších kalamit, extrémní teploty, nedostatek vody a změna vodního režimu krajiny (vyschlé studánky, vysychající rašeliniště, nízká hladina rybníků), změna kvality vody v rybnících (sinice) a na přehradách apod.

Panely jsou **umístěny na okrajích MZCHÚ a návštěvník se k nim bez problémů dostane buď po značených trasách, nebo stávajících komunikacích**. **U problematických lokalit, nepřístupných a málo zajímavých pro běžného návštěvníka, Správa CHKO panely neumísťovala.**

Expozice

Uvádíme zde expozice, které **buď přímo souvisí s interpretací přírody a krajiny CHKO Žďárské vrchy, nebo mají potenciál** a mohou být v souvislosti s interpretací témat v CHKO využity. **Případně mají infrastrukturu, která v daném místě usměrňuje pohyb či chování návštěvníků.**

Krajina a příroda CHKO Žďárské vrchy se dlouhodobě prezentuje i v souvislosti s uměním (zejména výtvarníky – krajináři), proto **uvádíme i některé galerie.** Jsou zajímavé pro specifickou skupinu návštěvníků zaměřených na estetickou hodnotu zdejší přírody a krajiny.

Dům přírody Žďárských vrchů (Krátká)

Návštěvnícké středisko CHKO Žďárské vrchy. Expozice bude otevřena ve druhé polovině 2020.

Muzeum v přírodě Vysočina – Hlinsko – Betlém

Ukázka tradiční architektury. Ojedinelý soubor převážně roubených domků z druhé poloviny 18. století.

Muzeum v přírodě Vysočina – Veselý kopec

Ukázka tradiční architektury. Roubené usedlosti volně rozptýlené v původním krajinném prostředí, které sem byly přeneseny z oblasti Žďárských vrchů a Železných hor. Lidové technické památky na vodní pohon (mlýn, olejna, pila, stupník na tříslu, varna povidel apod.). Důležitou součástí nabídky muzea je předvádění řemesel a možnost prohlídky autentických objektů. Expozice dokumentují život drobných rolníků od poloviny 19. do poloviny 20. století a tradiční způsob hospodaření.

Muzeum v přírodě Vysočina (dříve Soubor lidových staveb Vysočina, označováno také jako Skanzen Vysočina či Veselý kopec) je součástí Národního muzea v přírodě. <https://www.nmvp.cz/vysocina>

Regionální muzeum Žďár nad Sázavou

Muzeum má dvě části. Historická je umístěna v Moučkově domě v centru Žďáru, prostor pro dočasné výstavy regionálního charakteru je v nedaleké budově bývalé tvrze. Pravidelné komentované prohlídky. Kvalitní, autentické historické exponáty a příjemný výklad vhodně doplňují obsah jiné místní expozice, v Muzeu nové generace v zámku ve Žďáru (viz), která je zaměřena více na osídlování oblasti a klášter se zámek. Dohromady má tak návštěvník možnost složit si z předložených informací ucelenější obrázek o celé oblasti. Některé exponáty jsou k nahlédnutí on-line.

Jedním z exponátů je síťovka. Z hlediska interpretace jde o zajímavý příklad, který dokumentuje řemeslnou zručnost a vynalézavost místních lidí v dobách, kdy se v regionu žilo obzvláště těžce.

<https://muzeum.zdarns.cz/>

Muzeum nové generace (Žďár nad Sázavou)

Interaktivní a multimediální expozice je umístěna v budově bývalého pivovaru u zámku. Část expozice seznamuje návštěvníky s cisterciáckým řádem a životem ve středověku, část je věnována období baroka a vlivu přítomnosti řádu na proměny okolní krajiny a rozvoj regionu. K expozici je k dispozici audio průvodce se sluchátky. Výkladem provádí cisterciácký mnich a holčička. Nabízeny jsou také kvalitní prohlídky s průvodcem. Muzeum disponuje velmi dobrým zázemím pro návštěvníky.

<https://www.zamekzdar.cz/muzeum-nove-generace/>

Ve spojení s exponáty (např. archeologické nálezy z lokality) a výkladem v Regionálním muzeu v centru Žďáru nabízí návštěvníkovi ucelenější pohled na historii regionu. U zámku začínají oba okruhy NS Kolem Zelené hory.

Zámek Žďár nad Sázavou

V zámku sídlí také Muzeum nové generace (viz). Samotným areálem zámku návštěvníka provede komentovaná prohlídka *Po stopách Santiniho*. Pro skupinu návštěvníků vyhledávajících v území CHKO kulturní, architektonicky a umělecky zaměřená témata, bude zajímavá návštěva expozice *Umění baroka*, sbírka originálů obrazů a soch ze sbírek Národní Galerie, které souvisejí se Santiniho obdobím, tj. historicky s dobou největšího rozkvětu kláštera a regionu.

<https://www.zamekzdar.cz/naplanujte-si-navstevu/oteviraci-doba/>

Městské muzeum a galerie Hlinsko

Muzeum návštěvník najde sbírky věnované místním řemeslům, v galerii pak reprezentativní soubor plastik Karla Lidického a obrazy malířů Hlinecka. Ve spolupráci s Národní galerií v Praze každoročně pořádá výstavu *Výtvarné Hlinecko*, která představuje díla předních českých výtvarných umělců.

www.mmghlinsko.cz

Galerie Antonína Slavíčka (Kameničky)

V galerii jsou vystaveny kulisy, které pro místní divadelní spolek maloval v roce 1904 Antonín Slavíček s Bohuslavem Dvořákem. Galerie je otevřena v období letních prázdnin. Kameničky č.p. 120.

Pamětní síň Jana Zrzavého (Krucemburk)

V prostorech informačního centra. Pohled na život a dílo jednoho ze známých moderních malířů, jehož jméno je spojováno s Vysočinou. Je pohřben na místním hřbitově. Přestože vystavená díla jsou reprodukce, zájemcům o dané téma nabízí ochutnávku jeho tvorby. (Tematická naučná stezka je pak u Okrouhlice poblíž Havlíčkova Brodu).

http://www.krucemburk.cz/turistika-kultura-a-sport/turistika/pametni-sin-jana-zrzaveho#utm_source=mapy.cz&utm_medium=ppd&utm_campaign=firmy.cz-13036204

Horácké muzeum (Nové Město na Moravě)

Muzeum návštěvníkům nabízí několik expozic, které jsou zaměřeny na lidovou kulturu v oblasti a některá typická řemesla: sklářství, železářství či řezbářství (včetně pro děti atraktivních hraček).

Na dvoře muzea je instalován „mlejnek z Víru“, kopie souboru 70 dřevěných figurek vyřezaných řezbářem z Víru, který se při jeho tvorbě inspiroval místním prostředím. Je poháněn vodním kolem. Dobře dokumentuje pro region typické propojení řemeslného umu a nutnosti poradit si v situacích, kdy na region dopadly těžké časy a byl nedostatek poptávky po tradičních výrobcích a službách, chyběl materiál nebo na nákladné řešení nebyly prostředky. Podobným, ale komerčním příkladem je například síťovka ve Žďáru nad Sázavou (viz Městské muzeum ve Žďáru). Tematické propojení se současností města jako centra lyžařských sportů nabízí na lyže a lyžování zaměřená expozice.

<https://hm.nmnm.cz/stale-expozice/>

Horácká galerie (Nové Město na Moravě)

Galerie s kvalitními sbírkami. V galerii jsou z hlediska vazby na CHKO zajímavé především stálá výstava malířů – krajinářů, reliéfy Vincence Makovského s tematikou vody (cyklus Voda v našem životě) a expozice moderního skla, které má na Vysočině tradici (krajský destinační management Vysočina Tourism proto v posledních letech pracuje s tématem „Vysočina sklářská“).

Městské muzeum a galerie Polička

Kromě historických a národopisných exponátů z regionu (muzeum), může být zejména galerie zajímavým cílem pro návštěvníky, kteří přijíždí na Vysočinu hledat propojení zdejší krajiny s uměním. Sezónní výstavy často prezentují přírodovědná témata (2020 např. Ptáci – poslové jara). Mnohé exponáty ze sbírek je možné si prohlédnout on-line na webu muzea.

Městské muzeum a galerie Svatka

Expozice se zaměřuje na období První republiky. Tematicky představuje koloniál s trafikou, školu, spořitelnu a domácnost. Zastoupena jsou některá typická řemesla: výroba lyží a saní a práce ševců, krejčích, kožešníků, klempířů a hrnčíchů. I ve zdejší galerii jsou vystavena díla malířů Vysočiny.

Sklářská huť a galerie (Karlov)

Ukázka stále živé řemeslné tradice v regionu. Sklářská dílna a galerie v objektu Sklářny AGS Svoboda v obci Karlov poblíž milovníků skla známých Škrdlovic u rybníka Velké Dářko. V galerii mají návštěvníci možnost vidět ručně vyráběné hutnické sklo v moderním designu. Nabízí i exkurze v objektu sklárny a příležitostné dílny a tematické akce pro veřejnost (např. malování na sklo, Jaro se probouzí).

https://www.ags-svoboda.cz/o_nas.html

Další prohlídkové objekty a lokality

Uvádíme **výběr, který je možné využít i při prezentaci CHKO** – ať už leží přímo v CHKO, či v okolí.

Vesnická památková rezervace Krátká

Ukázka tradiční architektury. Vesnice Krátká, místní část městyse Sněžné na Žďársku, vznikla jako obytná kolonie lesních dělníků. Dochovány jsou roubené a zděné domy s hospodářským zázemím. Většinou jde o příklady malých horských usedlostí začleněných do okolní krajiny. Objekty pochází z 18. a 19. století. V Krátké se nachází i návštěvnické středisko CHKO Žďárské vrchy, DP Žďárských vrchů.

Vesnická památková rezervace Křižánky

Ukázka tradiční architektury. Křižánky jsou největší vesnickou památkovou rezervací v Kraji Vysočina (soubor 45 památek). Jde o typické horské sídlo s rozptýlenou zástavbou. Mezi domy stojí malá roubená stavení i velké usedlosti bohatých sedláků. Křižánky jsou jedním z nejvyhledávanějších návštěvnických cílů v CHKO a obec na svém katastru v posledních letech pro návštěvníky vybudovala i několik naučných stezek: NS Naše stromy, Milovská, Za pilníkáři na Český kopec (viz Stezky).

Šlakhamr – Brdíčkův mlýn (Hamry nad Sázavou)

Původně středověká kovárna, tzv. hamr, kde se zpracovávala železná ruda vytěžená v okolí. Později mlýn. Veřejnosti přístupná ukázka tradiční architektury a technická památka, kterou spravuje

Technické muzeum v Brně. Expozice je věnována zejména hamernictví a dřevařství. Plně funkční zařízení z hamru v Podhůří u Nepomuku, ukázka vodního kola (k pohonu hamerského kladiva).

<http://www.technicalmuseum.cz/pamatky/slakhamr-v-hamrech-nad-sazavou/>

Sražena voda (Cikháj)

Technická památka spojená s tématem vody. Umělý kanál se stavidly propojující Svratku a Stržský potok, který v místě evropského rozvodí mezi Severním a Černým mořem vytvořili zdejší mlynáři a hamerníci. Pomáhal jim regulovat množství vody protékající daným korytem.

Námrazová stanice Studnice

Tři vysoké stožáry mezi obcí Studnice a Paseckou skálou. Stanice pro výzkum námrazy byla u Studnice, jakožto nejvýše položené obce na Vysočině, postavena v roce 1980. Je zajímavým příkladem staveb, které negativně narušují krajinný ráz Žďárských vrchů. Čeká se na její odstranění. Z hlediska interpretace je i dokladem horského klimatu Žďárských vrchů a zdejších extrémních povětrnostních podmínek.

Plastiky Michala Olšiaka

Pro některé krajináře kontroverzní, nicméně pro návštěvníky atraktivní objekty, které sochař umísťuje do krajiny. Jsou zajímavými cíli a zpestřením výletů po CHKO Žďárské vrchy. Významové propojení jednotlivých plastik s místem většinou existuje, i když nemusí být patrné na první pohled. Autor sám pochází ze Žďáru nad Sázavou.

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Nejnámější doklad významu a rozvoje regionu spojeného s cisterciáckým řádem. 1994 zapsán na seznam UNESCO. Souvisí s obsahem expozice v Muzeu nové generace v nedalekém zámku ve Žďáru nad Sázavou. Jde o nejoriginálnější dílo českého architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichla. Zajímavý nejen z hlediska historického a architektonického, ale také krajinářského: vysoký borový les byl odstraněn, aby bylo na kostel vidět i z velké dálky, tak jako původně v době jeho výstavby. Spolu s dalšími místy v Evropě (Erbach, Morimond, Plasy apod.) je součástí projektu tzv. cisterciácké krajiny. Areál prochází rozsáhlou rekonstrukcí, je však přístupný prostřednictvím komentovaných prohlídek.

<https://www.zelena-hora.cz/cz/sluzby-navstevnikm/navstevni-doba>